

Lastentarhanopettajan työajan käyttö

Helsingin yliopisto
Käyttäytymistieteellinen tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos
Varhaiskasvatuksen maisteri
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustiede
Maaliskuu 2013
Heini Valppu-Virenius
Ohjaaja: Lasse Lipponen

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Käyttätymistieteellinen		Laitos - Institution - Department Opettajankoulutuslaitos	
Tekijä - Författare - Author Heini Valppu-Virenius			
Työn nimi - Arbetets titel- Title Lastentarhanopettajan työajan käyttö			
Oppiaine - Läroämne - Subject Kasvatustiede			
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Lasse Lipponen		Aika - Datum - Month and year Maaliskuu/2013	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 57 s + 6 s
<p>Tiivistelmä - Referat - Abstract</p> <p>Pro gradu -työn tavoitteena oli selvittää miten paljon päiväkodeissa työskentelevät lastentarhanopettajat käyttävät aikaa erilaisiin työtehtäviin. Tutkimuksessa selvitettiin myös eri koulutustaustaisten lastentarhanopettajan tehtävissä toimivien ajankäytön välisiä eroja. Tutkimus suoritettiin osana Helsingin yliopistossa tehtävää Eeva-Leena Onnismaan, Leena Tahkokallion ja Lasse Lipposen tutkimushanketta <i>Koulutuksesta ammattiin siirtyminen ja työssä pysyminen lastentarhanopettajien työuralla</i>, josta sain käyttööni osan keväällä 2012 tehdyn kyselyn aineistoa. Kyselyyn vastasi 491 lastentarhanopettajan tehtävissä toimivaa Helsingistä, Espoosta, Kauniaisista, Nurmijärveltä ja Vantaalta.</p> <p>Vastaajia pyydettiin arvioimaan, paljonko he käyttävät keskimäärin aikaa päivässä, viikossa tai kuukaudessa erilaisiin tehtäviin. Tehtävät oli etukäteen määriteltä kysymyslomakkeella. Analyysia varten vastaukset muokattiin sellaiseen muotoon, että oli mahdollista vertailla keskenään erilaisiin tehtäviin viikoittain käytettävää aikaa. Harvemmin toistuvien tehtävien kohdalla vertailtiin niihin kuukausittain käytettävää aikaa. Tuloksia tarkasteltiin keskiarvoina ja mediaaneina. Kvantitatiivisen analyysin perusteella saatua käsitystä työtehtävistä täydennettiin avoimen kysymyksen kvalitatiivisella tarkastelulla. Tässä kysymyksessä vastaajia pyydettiin mainitsemaan työtehtäviä, jotka eivät heidän mielestään kuuluisi lastentarhanopettajalle.</p> <p>Kyselyn perusteella lastentarhanopettajat käyttävät suunniteltuun pedagogiseen toimintaan keskimäärin 4 tuntia 26 minuuttia ja tilanteesta tai lasten aloitteesta nousevaan pedagogiseen toimintaan 2 tuntia 58 minuuttia viikoittain. Toiminnan suunnitteluun ja valmisteluun vastaajat käyttivät keskimäärin 1 tunnin 22 minuuttia viikoittaisesta työajasta. Tämä on 3,6 % viikkotyöajasta, alle puolet KVTES:issa määritellystä lastentarhanopettajan suunnitteluajasta (8 %). Perushoitoon ja lasten ulkoilun valvontaan kuluu puolestaan 14 tuntia 26 minuuttia viikossa. Siivous- ja puhtaanapitotehtäviin lastentarhanopettajalla menee viikoittain aikaa 1 tunti 48 minuuttia. Vastaajat eivät näe siivous ja puhtaanapito tehtävien kuuluvan lastentarhanopettajan tehtäviin.</p> <p>Vertailtaessa eri koulutustaustaisia vastaajia, lastentarhanopettajan koulutuksen saaneet käyttävät enemmän aikaa pedagogiseen toimintaan ja sen suunnitteluun ja valmisteluun kuin sosiaalialan koulutuksen saaneet. Erot ryhmien välillä olivat tilastollisesti merkitseviä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord- Keywords lastentarhanopettajan työaika, työnjako			
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto, keskustakampuksen kirjasto, käyttätymistieteet / Minerva			
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information			

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Behavioural Sciences		Laitos - Institution - Department Teacher Education	
Tekijä - Författare - Author Heini Valppu-Virenius			
Työn nimi - Arbetets titel-Title Kindergarten teacher's			
Oppiaine - Läroämne - Subject Education			
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Lasse Lipponen		Aika - Datum - Month and year March 2013	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 57 pp. + 6 appendices
<p>Tiivistelmä - Referat - Abstract</p> <p>The objective of this master's thesis is to investigate how much time kindergarten teachers working in day care centers spend in various tasks. The study also investigated differences in use of time among kindergarten teachers with different educational backgrounds.</p> <p>The study was conducted in the University of Helsinki as a part of Eeva-Leena Onnismäe's, Leena Tahkokallio's and Lasse Lipponen's research project, "Transition from education to the profession and job commitment at work in kindergarten teachers' career". The study was based on the survey data of the project, which was collected. The questionnaire was answered by 491 people working as kindergarten teachers from Helsinki, Espoo, Kauniainen, Nurmijärvi and Vantaa.</p> <p>Respondents were asked to evaluate how much time they spend on average per day, week or month for a variety of tasks that were defined in the questionnaire. For analysis, the responses were modified into a form, in which it was possible to compare the time spent on the variety of tasks on a weekly basis. In less frequently recurring tasks, the comparison was made on a monthly basis. The results were presented as averages and medians. The understanding about the kindergarten teachers' daily tasks gained by quantitative analysis was supplemented with qualitative examination of an open question. In this open question, the respondents were asked to identify tasks they do not consider belonging to the role of kindergarten teacher.</p> <p>According to the survey, the kindergarten teachers use an average of 4 hours 26 minutes for planned educational activities and children's initiative, or the situation of rising educational activities 2 hours and 58 minutes each week. In the planning and preparation of the activities, respondents spent on average 1 hour 22 minutes of weekly working hours. This is 3.6 % of total weekly working time, which is less than half of the planning time defined in kindergarten teachers collective labor agreement (8 %). The survey also revealed that kindergarten teachers spent 14 hours and 26 minutes the basic care and control of children outdoor activities each week. Lastly, the study showed that kindergarten teachers used 1 hour 48 minutes for cleaning and sanitation tasks on a weekly basis. These two were the tasks, which kindergarten teachers do not see belonging to their role.</p> <p>When comparing respondents with different educational status, the respondents with kindergarten teacher training spend more time on pedagogical activities and the planning and preparation than the teachers, who had received the social welfare education. Differences between the groups were statistically significant.</p>			
Avainsanat – Nyckelord- Keywords kindergarten teachers working hours, the division of labor			
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited City Centre Campus Library/Behavioural Sciences/Minerva			
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information			

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LASTENTARHAN JA LASTENTARHANOPETTAJAN TYÖN HISTORIA	3
2.1	Lastentarha Suomeen	3
2.2	Lastentarhan todellinen tuleminen	4
2.2.1	Lastentarhat koko Suomeen	5
2.2.2	Päivähoito 1990- luvulta tähän päivään	6
2.3	Lastentarhanopettajakoulutuksen vaiheet Suomessa	6
2.4	Lastentarhassa ja päiväkodissa toimivasta henkilökunnasta	8
2.4.1	Eri työntekijäryhmien määrä lastentarhoissa ja päiväkodeissa	8
2.4.2	Päiväkodissa toimivan henkilökuntaan liittyvistä ohjeistuksista	9
3	LASTENTARHANOPETTAJAN TYÖ	11
3.1	Lastentarhanopettajan työnkuvan määrittelyä	11
3.2	Moniammatillinen työyhteisö	14
3.2.1	Työnjako ja ajankäyttö	15
3.3	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet lastentarhanopettajan työnkuvan määrittäjänä	19
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	22
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	23
5.1	Tutkimuksen toteuttaminen	23
5.2	Tutkimusaineiston käsittely	25
5.2.1	Kvantitatiivisten menetelmien käyttö	25
5.2.2	Sisällönanalyysin käyttö tutkimuksessa	27
6	TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TULKINTA	30
6.1	Lastentarhanopettajien työajan käyttö	30
6.1.1	Lapsiryhmässä käytetty työaika	31
6.1.2	Lapsiryhmän ulkopuolinen työaika	32
6.1.3	Muihin tehtäviin ja toimintoihin käytetty työaika	35
6.1.4	Työajan käytön erot eri koulutustaustaisten lastentarhanopettajan tehtävissä toimivien välillä	37
6.1.5	Kuntakohtaisia eroja	38
6.2	Lastentarhanopettajille kuulumattomat tehtävät	39

6.2.1	Lapsiryhmässä ja lapsiryhmän ulkopuolella tapahtuvat tehtävät.....	40
6.2.2	Muihin tehtäviin ja toimintoihin liittyvät tehtävät	41
6.2.3	Muut maininnat -luokka.....	44
7	LUOTETTAVUUS.....	45
8	POHDINTAA	47
8.1	Tulosten tarkastelua ja johtopäätöksiä.....	47
8.2	Pohdintaa ja jatkotutkimusaiheita	50
9	LÄHTEET	53
10	LIITTEET	58

TAULUKOT

Taulukko 1. Kaikki viikoittain tapahtuvat tehtävät aikoineen.

KUVIOT

Kuvio 1. Esimerkki vastauksen käsittelystä ryhmittelyä varten.

Kuvio 2. Esimerkki lapsiryhmässä tapahtuvat tehtävät -luokan sisällöstä.

Kuvio 3. Lastentarhanopettajan työajankäyttö lapsiryhmässä tapahtuvissa työtehtävissä viikoittain.

Kuvio 4. Lastentarhanopettajan työajan käyttö kuukausittain toistuvissa tehtävissä.

Kuvio 5. Lastentarhanopettajan työajan käyttö lapsiryhmän ulkopuolisissa työtehtävissä viikoittain.

Kuvio 6. Lastentarhanopettajan työajan käyttö luokassa ”muut työtehtävät ja toiminnot”.

1 Johdanto

Nykyään lastentarhanopettajan työ puhuttaa paljon mediassa. Lastentarhanopettajan tehtäviin on vaikea saada päteviä hakijoita. Ongelmia päiväkodeissa lisää lastentarhanopettajan ja lastenhoitajan väliseen työnjakoon liittyvä epäselvyys. Tällä hetkellä opettajalla menee paljon työaika vaikkapa pöydän pyyhintään ja kurahousujen pesuun pedagogisen suunnitellun toiminnan sijaan. Työskentelen itse lastentarhanopettajana ja tilanne kentällä huolestuttaa minua henkilökohtaisesti.

Pro gradu -työssäni tutkinkin lastentarhanopettajien työajan käyttöä. Olen työskennellyt eri puolella Helsinkiä ja nähnyt erilaisia tapoja tehdä lastentarhanopettajan työtä. Joissakin päiväkodeissa asiat ovat hyvin ja lastentarhanopettajan työ toteutuu työaika koskevien linjausten mukaan, ikävä kyllä suurimmassa osassa päiväkodeista työajan käyttöä ei ole suunnattu mielekkäästi, mikä heikentää toiminnan laatua. Työajan käytön suunnittelusta ei tunnu olevan vastuussa kukaan päiväkodin sisällä: mieleeni ei muistu, milloin oman yksikköni johtaja olisi tiedustellut tapaani käyttää työaika. Vähintään yhtä huolestuttavaa on se, että useiden päivähoitoyksiköiden johtajat tuntuvat kannattavan ajatusta ”kaikki tekevät kaikkea”. Tällaista työtapaa kannattamalla, he eivät itse mahdollista lastentarhanopettajien työaika koskevien erityismääräysten toteutumista ja aitoa moniammatillista toimintatapaa. Virallisesti päiväkotitoimi on moniammatillinen työyhteisö, minkä tulisi näkyä tehtävien organisoinnissa ja työnjaossa.

Sain mahdollisuuden tehdä Pro gradu -työni Helsingin yliopiston tutkimuksen *Koulutuksesta ammattiin siirtyminen ja työssä pysyminen lastentarhanopettajien työuralla* osana. Sain käyttööni osan hankkeeseen kuuluvasta kyselyaineistosta, joka kerättiin keväällä 2012. Tutkimuksen yhtenä tarkoituksena oli selvittää lastentarhanopettajien ammattiin kiinnittymistä ja mahdollisia alalta pois siirtymisen syitä (Onnismaa & Tahkokallio & Lipponen, 2012). Olen kiitollinen mahdollisuudestani osallistua tutkimuksen tekemiseen osana kokonaishanketta. Olen osaltani voinut auttaa tutkimuksen etenemisessä ja tuloksien saamisessa. Pro gradu -työni tavoitteena on tuottaa tietoa lastentarhanopettajan työajan jakautumisesta ja auttaa kehittämään lastentarhanopettajan työajan käyttöä laadukkaana varhaiskasvatuksen perustehtävän suuntaisesti. Tutkimushankkeen muiden osioiden ja muun myöhemmän tutkimuksen tehtäväksi jää näyttää, esimerkiksi

onko lastentarhanopettajan oikein suunnatulla ajankäytöllä, hänelle kuuluvalla suunniteltuajalla ja pedagogiseen toimintaan käytetyllä ajalla yhteyksiä toiminnan laatuun sekä myös lastentarhanopettajan ammattiin kiintymiseen ja työssä pysymiseen.

Gradututkimukseni tarkoituksena on selvittää, kuinka paljon lastentarhanopettaja käyttää työajastaan erilaisiin tehtäviin. Lisäksi selvitän, minkälaisiin tehtäviin ja toimintoihin aika todellisuudessa menee kyselyyn vastanneiden lastentarhanopettajien mukaan. Tutkimuksessa tarkastellaan myös sitä, millaiset tehtävät eivät kuulu vastaajien mielestä lastentarhanopettajan työnkuvaan. Tutkimukseni tausta muodostuu lastentarhanopettajan työn ja koulutuksen historian eri vaiheiden tarkastelusta nykyaikaan asti. Lisäksi taustoitan tutkimusta esittelemällä lastentarhanopettajan työtä ja sisältöjä linjaavia asiakirjoja ja säädöksiä sekä aiempaa tutkimusta työajankäytöstä ja työnjaosta päiväkodissa.

2 Lastentarhan ja lastentarhanopettajan työn historia

Lain lasten päivähoidosta (36/1973) säätäminen on ollut yksi merkittävimmistä asioista Suomen varhaiskasvatuksen ja lastentarhatyön historiassa. Laissa päivähoito määriteltiin sosiaalipalveluksi, jota kaikki sitä tarvitsevat saivat käyttää, eivät pelkästään vähävaraiset. Päivähoitolaissa kunnat velvoitettiin järjestämään päivähoitoa kunnan tarvitsemassa laajuudessa. Käytännössä kysymys oli kuitenkin tarveharkintaisesta sosiaalipalvelusta, joka ei ollut kaikkien perheiden ulottuvilla tarvetta vastaavasti. (Välimäki 1999, 143.) Nykyään Suomessa on voimassa subjektiivinen päivähoito-oikeus, josta säädettiin päivähoitolain uudistuksen yhteydessä vuonna 1985. Subjektiivinen päivähoito-oikeus koski aluksi vain alle 3-vuotiaita. Subjektiivinen päivähoito-oikeus laajennettiin koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä lapsia vuonna 1996. Lastentarhanopettajan työ on muuttunut lakiuudistusten ja lastentarhantoimintaa luotsaavien pedagogien mukana vuosikymmenten aikana. Nykyinen lastentarhanopettajan työnkuva on rakentunut kaikkien näiden historiasta tulleiden vaiheiden ja tapahtumien kautta. Seuraavassa esittelen näitä lastentarhaan ja lastentarhanopettajantyön historiaan vaikuttaneita keskeisiä suuntauksia ja henkilöitä Suomessa.

2.1 Lastentarha Suomeen

Lastentarhatyöhön ja varhaiseen oppimisen tukemiseen opetuksen avulla alettiin kiinnittää huomiota eri puolilla Eurooppaa 1800-luvun alkupuolelta alkaen (Lujala 2007, 65). Suomeen perustettiin vuonna 1863 ensimmäinen lastentarha väliaikaisen asetuksen mukaisesti, ja kolme vuotta myöhemmin perustettiin lasten seimiä pienten lasten hoitoa varten. Ensimmäisen lastentarhan perustamisen takana oli Uno Cygnaeus, joka teki ehdotelmia lastentarhojen ja seimien perustamisesta Fröbelin ajatuksia ja metodeja mukaillen. Ensimmäisissä lastentarhoissa pedagogiikan lähtökohtana oli lasten toiminnallisuuden kehittäminen ja opettajan kuului opettaa muun muassa kirjoitusta ja laskentaa. (Hänninen & Valli 1986, 55–56.) Lujalan (2007, 78) mukaan maamme vanhin suomalainen fröbeliläinen lastentarha on Tammisaaren lastentarha, Ekenäs Böcker, joka perustettiin vuonna 1861.

Aluksi lastentarha-aatteen tuleminen Suomeen sai kritiikkiä osakseen. Cygnaeuksen oppien ajateltiin syrjäyttävän kotien kasvatustehtävän ja tuhoavan kotikasvatuksen. Tämän kritiikin Cygnaeuksen toimia ja ajatuksia vastaan voidaan ajatella olevan syynä lastentarhojen ja lastenseimien lakkautukseen Cygnaeuksen kuoltua 1890-luvulla. (Välimäki 1999, 94–96.)

2.2 Lastentarhan todellinen tuleminen

Lastentarhatyön todelliset uranuurtajat ovat Hanna Rothman ja Elizabeth Alander. Hanna Rothman perusti v.1883 maksukykyisten perheiden lapsille tarkoitetun lastentarhan. Tällöin Suomen yhteiskunnallinen tilanne oli jo aivan toisenlainen kuin Cygnaeuksen aikaan, myös lasten päivähoidon tarve oli lisääntynyt teollistumisen ja palkkatyöllistymisen seurauksena. (Välimäki 1999, 98–101.) Vuonna 1888 Rothman perusti omaa ajatusmaailmaansa lähellä olevan lastentarhan köyhien perheiden lapsille. Paria vuotta myöhemmin perustettiin jo uusi lastentarha, johon Rothman sai työtoverikseen Elisabeth Alanderin. (Meretniemi 2007, 62–66.) Näin alkoi kansanlastentarhojen leviäminen ensin kaupunkeihin ja sitten tehdaspaikkakunnille (Välimäki 1999, 101). Kansanlastentarha Sörnäisissä sai uudet tilat ja uuden nimen Ebeneser vuonna 1908 (Lujala 2007, 82).

Rothman ja Alander olivat kouluttautuneet lastentarhanopettajiksi Saksassa Pestalozzi-Fröbel-Haus-nimisessä oppilaitoksessa, ja he sovelsivat sieltä saamiaan oppeja Ebeneserin toiminnassa (Meretniemi 2007, 60–74). Ebeneserin toiminta laajeni ja lapsimäärät kasvoivat vuosi toisensa jälkeen. Ebeneserissä toimi vuosien aikana lastenseimiä (3 kk–3 v.), lastentarhoja (3 v.–6 v.) ja koululaisten päiväkoteja (7 v.–14 v.). (Hänninen & Valli 1986, 81–83.) Ebeneserin ja koko Suomen lastentarhantöön kasvatustavoitteisiin ja toiminnan sisältöön vaikutti edelleen saksalaisen Friedrich Fröbelin kasvatustilafilosofia (Reichardt 2007, 107). Fröbeliläisessä lastentarhaideologiassa korostui lasten omaehtoisesta leikin ja työkasvatuksen merkitys lastentarhan toiminnassa ja pedagogiikassa (Meretniemi 2007, 60). Lastentarhanopettaja toteutti lastentarhan toimintaa kuukausiaiheen pohjalta. Lastentarhanopettajan tehtävään kuului päivittäin muun muassa vähintään yhden 1,5 h toimintatuokion johtaminen ja yhteislaulu- ja leikkihetken ohjaaminen. (Hänninen & Valli 1986, 95–101.)

Vastuu lasten kasvatuksesta oli edelleen vanhemmilla mutta Lujalan (2008) mukaan sällissota ja elinkeinorakenteen muutokset johtivat yksittäisten perheiden lasten kohdalla aikaisempaa merkittävämpään julkisen tahon väliintuloon. Kasvatus oli sosiaalipedagogisesti painottunutta. Opetus ja kasvatus painottivat myös puhtautta ja terveystasvatusta sekä takasivat ravinnon ja vaatetuksen. Lastentarhojen sosiaalipedagoginen painottuminen voimistui, kun varhaiskasvatuksen valtakunnallinen ohjaus ja hallinto siirrettiin sosiaaliministeriön alaisuuteen. Varsinaiseksi lastentarhaksi kutsuttiin osapäiväistä toimintaa, kun puolestaan kokopäiväisessä toiminnassa painoutuivat lastensuojelulliset näkökulmat. (Lujala 2008.)

2.2.1 Lastentarhat koko Suomeen

Muualla Suomessa perustettiin lastentarhoja yhdistysten, kuntien, yksityisten ja valtion (rautatieläisten lastentarhat) toimesta. Pohjoisin lastentarha vuonna 1919 oli Torniossa. Samana vuonna järjestettiin ensimmäinen lastentarhojen tarkastus ja laskennasta käy ilmi, että Helsingissä oli 23 lastentarhaa, kun muualla Suomessa oli keskimäärin 1 tai 2 paikkakuntaa kohti. (Hänninen & Valli 1986, 124–125.) Laki lastentarhojen valtionavusta säädettiin vuonna 1927, jolloin alkoi varsinainen lastentarhojen kunnallistumien, mutta samalla seimitoiminta jäi avun ulkopuolelle. Lastensuojelulaki säädettiin vuonna 1936, ja se toimi päivähoidon viitekehyksenä 37 vuotta ennen päivähoitolakia. (Välimäki 1999, 120.) Vuonna 1944 maassamme toimi 129 valtionapua käyttävää lastentarhaa. Vuonna 1969 maassamme oli jo 661 lastentarhaa, lastenseimeä ja laajennettuja lastenseimeä. (Hänninen & Valli 1986, 146 & 155.)

Ebeneserin lastentarhaosastojen siirtäminen kaupungin muihin lastentarhoihin aloitettiin 1970-luvulla (Ruokonen 2007, 126). Samaan aikaan vasta vuonna 1970 turvattiin seimien rahoitus valtion määrärahan turvin (Välimäki 1999, 120). Päivähoitolaki (36/1973) yhdisti seimet ja lastentarhan päiväkodeiksi sekä samalla toiminta määriteltiin sosiaalipalveluksi. Sosiaalipalvelullisesta lähtökohdasta huolimatta pyrittiin lastentarhapedagogiikkaa myös kehittämään. Päivähoitolain uudistuksessa 1980-luvun alussa päivähoitokasvatukselle määriteltiin kasvatukselliset tavoitteet. Vähitellen päivähoitoon rantautui uusi termi varhaiskasvatus (Hujala 2008, 6). Eeva-Leena Onnismaan väitöskirjassa (2010) viitataan Outi Laukkaseen, jonka mukaan varhaiskasvatus termi on otettu käyt-

töön ensimmäisen kerran vuonna 1972. Vuonna 1985 päivähoitopaikkoja oli jo 172 930, mikä tarkoitti, että 38,2 % 0-6-vuotiaista lapsista oli päivähoidossa (Välimäki 1999, 120 & 180).

2.2.2 Päivähoito 1990- luvulta tähän päivään

Hujalan (2008, 6) mukaan 1990-luvun lama hidasti hyvin alkanutta kasvatuksellista kehitystä päivähoidossa. Hujala (2008, 6) kertoo laman vaikutuksista päivähoitoon:

”Laman myötä resursseja karsittiin ja perheiden ongelmat tulivat päivähoitoon. Päivähoidolta odotettiin reagoitua sosiaalihuollollisiin ongelmiin: niiden korjaamista ja ennaltaehkäisyä. Sosiaalityö tuli päivähoidon tehtäväkenttään. Vaikutti siltä, että päivähoidon odotettiin paikkaavan sosiaalityön resurssivajasta. Päivähoidossa puhuttiin yhä vaativammin perhetyöstä. Erityisyys alkoi nousta päivähoidon päädiskurssiksi. Perhetyön vaatimuksen myötä varhaiskasvatushenkilöstön voimavarat alkoivat ehtyä.”

Samaan aikaan lastentarhanopettajat joutuivat ristiriitaiseen tilanteeseen, kun heidän odotuksensa työn sisällöstä eivät enää vastanneet todellisuutta vaan työ rakentui enemmän sosiaali- ja perhetyön haasteiden ympärille (Hujala 2008, 6).

2000-luvun alussa alkoi varhaispedagogiikan uusi tuleminen kansainvälisen varhaiskasvatustrendin myötä (Hujala 2008,7). Päivähoidon tarve oli samalla kasvanut ja vuoden 2005 lopussa Suomessa oli kunnan järjestämässä päivähoidossa jo 186 058 lasta. Heistä oli päiväkodeissa 71 % eli 131 079 lasta ja perhepäivähoidossa 29 % eli 54 979 lasta (THL 2011). Vuonna 2010 223 000 lasta oli päivähoidossa eli 62 % 1–6-vuotiaista lapsista, joista 160 735 oli hoidossa päiväkodeissa (THL 2011).

2.3 Lastentarhanopettajakoulutuksen vaiheet Suomessa

Lastentarhanopettajaksi voi opiskella Suomessa suorittamalla yliopistollisen kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon, joka sisältää lastentarhanopettajan koulutuksen. Nykyisten säädösten mukaan kelpoisuuden lastentarhanopettajan tehtäviin voi saada myös sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnolla, joka sisältää 60 opintopisteen verran varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintoja. Kyseinen tutkinto ei kuitenkaan anna kel-

poisuutta esiopetukseen. Seuraavassa esittelen lähemmin yliopistopohjaisen lastentarhaopettajakoulutuksen historiaa.

Hanna Rothman ja Elisabeth Alanderi käynnistivät lastentarhanopettajakoulutuksen Helsingissä vuonna 1892 (Meretniemi 2007, 66). Ebeneser oli maamme ainoa lastentarhanopettajakoulutuslaitos yli 50 vuotta. Siellä koulutettiin sekä suomen- että ruotsinkielisiä lastentarhanopettajia. Koulutus oli kaksivuotinen vuoteen 1983 asti, jolloin se muuttui kolmevuotiseksi. Koulutusta kutsuttiin seminaariksi, kunnes lastentarhanopettajakoulutus valtiollistettiin 1977 (Rechardt 2007, 107.) Valtiollistamisen yhteydessä vuonna 1977 nimi muuttui Helsingin lastentarhaopettajaopistoksi (Kankare 1997, 13).

Vuosina 1939–1945 Ebeneserin toiminta oli katkonaista, sillä se oli suljettuna ajoittain sodan takia. Vuonna 1945 toiminta jatkui poikkeustilan jälkeen normaalisti ja myös lastentarhojen tarve kasvoi. Samoihin aikoihin v. 1947 kouluttamista helpottamaan perustettiin Ebeneserin seminaariosasto Jyväskylään. Lastentarhanopettajapulaa yritettiin helpottaa myös kouluttamalla alakansakoulunopettajista ja sosiaalisvasvattajista lastentarhanopettajia puolen vuoden poikkeuskurssilla vuonna 1949. (Hänninen & Valli 1986, 214–215.) Useiden eduskunta-aloitteiden jälkeen saatiin Tampereelle vuonna 1955 lastentarhaseminaari, Barnträgårdsseminariet i Jakobstad vuonna 1958, Jyväskylän lastentarhaseminaari 1965 ja Ouluun vuonna 1968. Koulutus kehittyi jatkuvasti, ja 1960-luvulta lähtien lastentarhanopettajia on valmistunut vuosittain seminaareista yli sata. (Kankare 1997, 13.)

Lastentarhanopettajien uudenmuotoinen koulutus yliopistojen yhteydessä alkoi kokeiluna vuonna 1973 Jyväskylässä ja Joensuussa sekä laajeni seuraavana vuonna Rauman, Kajaanin, Savonlinnan ja Turun opettajankoulutusyksiköihin. Eduskunnan päätös yliopistollisen lastentarhanopettajakoulutuksen vakiinnuttamisesta tehtiin vuonna 1995. (Ruokonen 2007, 127.) Samalla hiljalleen alkoi varhaiskasvatuksen vakiintuminen osaksi kasvatustiedettä. Vanhanmuotoisen opistopohjaisen lastentarhanopettajakoulutuksen saaneille avautui mahdollisuus täydentää opintonsa kasvatustieteen kandidaatin tutkinnoksi yliopistokoulutusten käynnistettyä vuodesta 1995 alkaen. (Onnismaa 2010, 27.)

2.4 Lastentarhassa ja päiväkodissa toimivasta henkilökunnasta

Lasten päivähoidon tarve lisääntyi 1960-luvulta alkaen naisten palkkatyön vuoksi. Myös organisoituneen päivähoidon lisääntyminen mahdollisti monen naisen palkkatyöllistymisen. (Välimäki 1999, 196–197.) Organisoitu päivähoito työllistää monen alan ammattilaisia erilaisissa lasten hoidon ja kasvatuksen tehtävissä, muun muassa lastentarhanopettajia, erityislastentarhanopettajia, lastenhoitajia, päivähoitajia ja päiväkotiapulaisia (Välimäki 1998, 191).

2.4.1 Eri työntekijäryhmien määrä lastentarhoissa ja päiväkodeissa

Ennen vuotta 1973, jolloin päivähoitolaki astui voimaan, työskenteli lastentarhoissa lastentarhanopettajia, taloushenkilökuntaa, lastentarha-apulaisia ja harjoittelijoita. Lastentarha-apulaisilta ja harjoittelijoilta ei edellytetty mitään tehtävään erikoistunutta koulutusta. (Hänninen & Valli 1986, 161–164.) Lujalan (2007, 210) mukaan lastentarhojen valtionavustuksesta annetun lain (296/1927) määrittelemä valtionapu koski lastentarhoja (ei seimiä) ja samalla ohjasi lastentarhojen toimintaa yli neljän vuosikymmenen ajan. Siinä lastentarhan toiminnan edellytykset määriteltiin valtion apuehtojen kautta, joita olivat muun muassa lapsiryhmien koko ja lastentarhanopettajakoulutuksen saanut henkilökunta. (Lujala 2007, 210.)

Lastentarhanopettaja toimi myös päiväkodin johtajana. Lastenseimissä ja laajennetuissa lastenseimissä puolestaan työskenteli lastenhoitajia ja sosiaalikasvattajia. Vuonna 1969 lasten päivähoitolaitoksissa työskentelevistä henkilöistä (2124 henkilöä) oli 31 % lastentarhanopettajia, 18 % lastenhoitajia ja noin 2,5 % sosiaalikasvattajia. Vailla mitään koulutusta olevia harjoittelijoita ja hoito-apulaisia oli noin 43 % henkilökunnasta. (Hänninen & Valli 1986, 161–164.)

Päivähoitolain (36/1973) voimaantullessa erikseen asetuksella määriteltujen kelpoisuusvaatimusten mukaista henkilökuntaa oli 3019 henkilöä, joista yli puolet oli lastentarhanopettajia (Hänninen & Valli 1986, 161–164). Päivähoidon henkilöstöä on vuoden 1990 laskelman mukaan ollut noin 54 000, josta noin 26 500 päiväkodin henkilökuntaa.

Laskelmassa lastentarhanopettajia oli 6497 ja lastenhoitajia 7465. (Välimäki 1999, 198–199.) Vuonna 2010 kunnan järjestämässä päivähoitossa toimi yhteensä 52 300 henkilöä päivähoiton eri tehtävissä. Lastentarhanopettajia yhteensä 12 610 (24, 1 %), ja lähihoitajia tai vastaavia 20 830 (39,8 %). Loput päivähoiton henkilöstöstä on muun muassa päiväkodin johtajia, perhepäivähoitajia ja avustajia. (THL 46/2011). Lastentarhanopettajien kelpoisuutta, määrää ja riittävyttä selvittävän tutkimuksen mukaan vuonna 2011 kunnissa työskenteli yhteensä noin 12 800 lastentarhanopettajaa ja erityislastentarhanopettajaa (OAJ 2012,1).

2.4.2 Päiväkodissa toimivan henkilökuntaan liittyvistä ohjeistuksista

Vuonna 1980 päivähoitolaissa (36/1973) säädettiin, että päiväkodissa ja perhepäiväkodissa hoidettavien lasten määrästä sekä hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvasta henkilöstöstä säädetään tarkemmin asetuksella (806/1992). Voimassa olleiden asetusten tilalle vuonna 1992 annetulla 806/1992 asetuksella määriteltiin:

”Päiväkodissa tulee vähintään joka kolmannella hoito- ja kasvatustehtävissä toimivalla olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen 4 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus ja muilla hoito- ja kasvatustehtävissä toimivilla 5 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus”

(806/1992). Tämä tarkoittaa sitä, että vähintään joka kolmannella päiväkodin henkilöstöstä tulee olla lastentarhanopettajan kelpoisuuden antava koulutus. Kelpoisuudesta alalle on säädetty lailla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005). Kelpoisuusvaatimuksissa edellytetään lastentarhanopettajilta vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkintoa, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot sen laajuisina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Samassa asetuksessa on säädetty myös vanhan opistoasteisen lastentarhanopettajakoulutuksen saaneen henkilön pätevyydestä lastentarhanopettajan työhön. (272/2005.)

Muilla lasten kanssa työskentelevillä tulee olla kouluasteen tutkinto, joka nykysäädösten mukaan on sosiaali- ja terveysalan perustutkinto tai muu vastaava soveltuva tutkinto (Onnismaa & Valli 2005, 6.) käytännössä 3-6-vuotiaiden ryhmissä työskentelevistä

kahdella kolmesta oli lastentarhanopettajan kelpoisuus vielä vuoden 1992 asetuksen voimaantulon jälkeenkin.

Asetuksen myötä osa kunnista ryhtyi käyttämään alinta asetuksen (806/1992) sallimaa henkilöstömitoitusta, samalla lastentarhanopettajien määrä suhteessa muuhun lasten kanssa toimivaan henkilökuntaan nähden on vähentynyt (Onnismaa & Valli 2005, 6). Lastentarhanopettajien ja sosiaalikasvattajien määrä on pienentynyt lähes 50 prosentista 30 prosenttiin (Karila & Nummenmaa 2001, 37). Onnismaan & Vallin (2005,6) mukaan lastentarhanopettajien vähentäminen päiväkodeista ei ole perusteltua, koska työ muuttuu vuosi vuodelta vaativammaksi. Lastentarhanopettajaliitto ja opetusalan ammattijärjestö ovat myös tehneet useita kannanottoja asian muuttamiseksi. Päivähoidon kentällä olevaa henkilöstön koulutustason laskuun liittyvä ongelma puhuttelee laajalti ja muun muassa monet alan tutkijat ovat ottaneet osaa keskusteluun. (Karila 2008; Onnismaa & Kalliala 2010; Hakkarainen 2008.)

Tulevaisuuden haasteisiin vastaamiseksi ja säädösten muuttamiseksi nykypäivän vaatimusten tasolle on pohdittu koulutuksen ja työn välistä suhdetta (Kaksonen & Karila & Nummenmaa 2006, 224). OAJ ja lastentarhanopettajaliitto ovat ottaneet kantaa ajankoh- taiseen päivähoitolain uudistamiseen, ja kannanottojen mukaan kaikki varhaiskasvatuk- seen liittyvät säädökset tulee muuttaa nykyistä työn vaativuutta vastaaviksi (esim. OAJ 2011, 7). Keskeisenä vaatimuksena on lastentarhanopettajien määrän lisääminen. Tämä on kirjattu jo vuonna 2010 sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemaan varhaiskasva- tuksen neuvottelukunnan loppuraporttiin (STM 2011:14). OAJ (2011) on esittänyt oman kantansa lain uudistamiseen ja järjestö haluaisi, että tulevaisuudessa myös yliopistolli- sen lastentarhanopettajakoulutuksen ja sosionomin koulutuksen saaneiden työtehtävät pitää selkeämmin eriyttää, sillä järjestön mielestä vastuu lapsiryhmän toiminnan suun- nittelusta ja varhaiskasvatuksen kehittämisestä tulee olla yliopistollisen koulutuksen saaneilla lastentarhanopettajilla. (OAJ 2011.) Voidaan kysyä myös, tarvitaanko päivä- kodin jokaisessa lapsiryhmässä sosiaali- ja perhetyöhön painottuneen koulutuksen saa- nut henkilö. Tällä hetkellä monin paikoin 2/3:lla päiväkotien henkilöstöstä on jokin so- siaali- ja terveysalan koulutus (sosiaalialan AMK-tutkinto tai lähihoitaja) lastentarhan- opettajien ollessa vähemmistönä. Lastentarhanopettajien määrän lisäämiseksi yliopistol- lisen lastentarhanopettajakoulutuksen koulutusmääriä pitää kasvattaa pikaisesti (OAJ

2011). Yliopistot saivat rahoitusta aloituspaikkojen lisäämiseen vuonna 2013 (Lipponen 2012).

3 Lastentarhanopettajan työ

Lastentarhanopettajan työnkuva on vaihdellut vuosien aikana (Kinos 1997). Lastentarhanopettajan työnkuva ja -sisältö pohjautuvat ajatukseen lastentarhanopettajasta varhaiskasvatuksen asiantuntijana. Lastentarhanopettaja on toiminut vuosien aikana erilaisissa moniammatillisissa työyhteisöissä mikä on muokannut lastentarhanopettajan työnkuvaa ja sen sisältöä. Kuten edellä on todettu, lastentarhanopettajan tehtävissä voi toimia myös sosiaalialan koulutuksen saaneita. Seuraavissa kappaleissa tarkastelen lähemmin lastentarhanopettajan työnkuvaa ja toimintaa moniammatillisessa työyhteisössä.

3.1 Lastentarhanopettajan työnkuvan määrittelyä

Nykyään ei ole enää yleisiä määräyksiä päivähoitohenkilöstön työtehtävistä, mikä tarkoittaa yksittäisen työntekijän ja työyhteisön vallan sekä vastuun lisääntymisestä työtehtävien määrittelystä (Hujala & Puroila & Parrila- Haapakoski & Nivala 1998, 115). Aina ei ole ollut kuitenkaan näin, sillä sekä ennen päivähoitolakia että lain säätämisen jälkeen on opettajan vastuurooli ollut selkeä. Hieman myöhemmin seuranneiden muutosten myötä lapsiryhmiin tuli lastentarhanopettajan lisäksi myös lastenhoitajia, mutta vasta 1980-luvulta lähtien alkoi opettajajohtoinen työtapo hävitä. Niin sanottua tiimityömallia lanseerattiin 1990-luvulla, joskin työnkuvista on kiistelty 1980-luvulta asti. 1980-luvun alussa otettiin käyttöön niin sanottu uusi henkilöstörakenne, jonka myötä alle 3-vuotiaiden ryhmiin sijoitettiin yksi lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa, kun aikaisemmin näissä ryhmissä oli työskennellyt kaksi lastenhoitajaa ja päiväkotiapulainen. Kolme- kuusivuotiaiden ryhmissä työskenteli kaksi lastentarhanopettajaa ja yksi päiväkotiapulainen, jonka tilalle alettiin sijoittaa yksi lastenhoitaja. Päiväkotiapulaisista koulutettiin useissa kunnissa lastenhoitajia oppisopimuskoulutuksella. Kolme- kuusivuotiaiden osapäiväryhmissä puolestaan työskenteli yksi lastentarhanopettaja ja yksi lastenhoitaja. Tämä käytäntö jatkui kunnes eri kunnissa hieman eriaikaisesti alettiin siirtyä alimpaan asetuksen (806/1992) sallimaan henkilöstö mitoituskeeseen, jolloin toinen lastentarhanopettaja korvattiin lastenhoitajalla. (Keskinen & Lounassalo 2001, 229–231.)

Osassa kuntia kokopäiväryhmissä on edelleen kaksi lastentarhanopettajaa ja joissakin kunnissa on tekeillä paluu kahden opettajan malliin.

Hujala & al. (1998, 116) pohtivat, miten työtehtävät määritellään nykyään päiväkodeissa? Heidän tutkimuksensa mukaan päiväkodin johtajan rooli tehtävien määräytymisessä on ollut vähäinen (Hujala & al. 1998, 116). Hujalan ja Puroilan (1998) tutkimuksen mukaan taas lapsiryhmän oma henkilökunta vaikuttanee keskinäiseen työnjakoon ja työtehtävien määräytymiseen eniten.

Lastentarhanopettajan tehtäviin liittyvää työajan käyttöä pyritään määrittelemään työaika koskevalla erityismääräyksellä virka- ja työehtosopimuksessa. Sopimuksen mukaan lastentarhanopettajan työajan käyttöä suunniteltaessa varataan säännöllisestä työajasta (38h 15min) työvuoroluettelossa kulloinkin riittävä aika lapsiryhmän ulkopuoliseen toimintaan, kuten suunnitteluun ja vanhempien tapaamiseen. Lapsiryhmän ulkopuolisiin tehtäviin on katsottu kuuluvan noin 8 % työajasta. Esiopetuksesta vastaavan opettajan tehtävissä tulee huomioida ryhmän ja lapsikohtaisten opetussuunnitelmien laadintaan menevä aika. (KVTES 2012–2013, liite 5.)

Varhaiskasvatuksen suunnittelu-, toteutus ja arviointi kuuluvat lastentarhanopettajan tehtäviin. (OAJ 2010, 3.) Rouvinen (2007) on tutkinut lastentarhanopettajan työtä tutkimuksessaan - *Tässä työssä yhdistyy kaikki*. Rouvisen (2007, 148) tutkimuksessa lastentarhanopettajat tähdentävät suunnittelun merkitystä. Kuitenkin Rouvisen tulosten mukaan suunnittelun asema ja arvostus lastentarhanopettajien keskuudessa on vaihteleva, erityisesti kirjalliseen suunnitteluun suhtaudutaan paikoitellen jopa negatiivisesti. Rouvinen toteaaakin, Karilaan viitaten, että suunnittelulla taataan johdonmukaisuus varhaiskasvatuksen pedagogiselle työlle. Se myös luo työlle henkisen kehikon jonka avulla toimintaa suunnataan joustavasti, kuten yksi tutkimuksen vastaajista toteaa. (Rouvinen 2007, 149.)

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi vuonna 2007 suosituksen sosiaalialan ammatillisen henkilöstön tehtävistä (STM 2007:14). Lastentarhanopettajan työssä painottuvat suosituksen mukaan erityisesti opetukseen ja pedagogiikkaan liittyvät tehtävät, lapsiryhmien ohjaaminen, kotikasvatuksen tukeminen, psykososiaalinen työ sekä erityistä tukea ja hoitoa tarvitsevien lasten hoito ja tuen varmistaminen. Lisäksi lastentarhanopettajan teh-

tävänä on toiminnan suunnittelusta ja toteuttamisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittamisestä vastaaminen. Lastentarhanopettaja tekee itse päivittäin kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon liittyviä tehtäviä sekä näitä tukevaa työtä, kuten suunnittelua ja kehittämistä, yhteistyötä perheiden ja muiden tahojen kanssa. Ministeriö ohjeistaa myös, että lastentarhanopettajan työtehtäviä määriteltäessä tulisi ottaa huomioon se, että ammattikorkeakoulutuksen ja yliopistokoulutuksen saaneet lastentarhanopettajat ovat opiskelleet eri tavoin painottuneissa koulutusohjelmissa. Ministeriön mukaan suositeltavaa olisiikin hyödyntää varhaiskasvatuksessa toimivien lastentarhanopettajan kelpoisuuden omaavien kasvatustieteen kandidaattien ja sosionomien (AMK) erilaisten koulutusten tuottama erityinen osaaminen. (STM 2007:14.)

Ministeriön suositustekstin mukaan akateemisen koulutuksen saaneiden kasvatustieteen erityisesti varhaiskasvatuksen kandidaattien ja maistereiden työote on työn kehittämiseen tähtäävää. Myös ministeriössä tiedostetaan lastentarhanopettajien työn vaativuustekijöiden muuttuneen. Muutokset liittyvät yhteiskunnan ja työelämän sekä perheen muutoksiin ja lapsuuden monimuotoistumiseen että lisääntyvään ja muuttuvaan tietoon lasten kehityksestä, lapsuudesta ja lapsista. Lastentarhanopettajan tulee myös pystyä ilmentämään minkälaisiin teorioihin ja näkemyksiin hänen toimintatapansa ja ratkaisunsa pohjautuvat. Varhaiskasvatukseen liittyvä osaamisalue koostuu ministeriön mukaan moniaineksisesta ydinosaamisesta, kasvatuserityisosaamisesta, oppimisteoriaosaamisesta, sekä pedagogisesta osaamisesta, johon sisältyy oppimisen ohjaaminen ja opetussuunnitelmaosaaminen. Muuttuvassa työympäristössä jatkuvaan kehittämiseen liittyvä osaaminen on keskeistä. (STM 2007:14.)

Lastentarhanopettajan työnkuvaa on määritelty myös lastentarhanopettajan ammattieettisessä ohjeistossa (Lastentarhanopettajaliitto 2004). Ohjeistossa lastentarhanopettajan työtä linjataan seuraavanlaisesti:

”Lastentarhanopettaja on varhaiskasvatuksen ammattilainen. Hän on lapsuuden, lapsen kasvuprosessin ja varhaispedagogiikan asiantuntija. Varhaiskasvatuksen ensisijaisena tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. – Lastentarhanopettajalla on keskeinen rooli siinä, että lapsi saa myönteisiä oppimiskokemuksia ja että hänen terve itsetuntonsa vahvistuu. Lastentarhanopettajan työ on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen mahdollisuuksien hyödyntämistä yksilön parhaaksi.”

(Lastentarhanopettajaliitto 2004.)

Ammattieettisessä ohjeistossa määritellään neljä eettisten periaatteiden taustalla olevaa arvoa, jotka samalla ohjaavat lastentarhanopettajaa kaikessa työskentelyssä. Näitä arvoja ovat ihmisarvo, totuudellisuus, oikeudenmukaisuus ja vapaus. (LTOL 2004, 4.)

Hujalan ja Puroilan (1998) tutkimuksessa *Muuttuuko varhaiskasvatustyö päiväkodeissa – ja mihin suuntaan?* tutkittiin muun muassa lastentarhanopettajan ja lastenhoitajien työtehtäviä ja niiden määräytymistä sekä sisältöjä. Tutkimuksessa esiintyneet työtehtävät olivat melkein yhdenmukaisia, ainoastaan niiden painotus oli erilainen edellä mainituilla ammattiryhmillä. Lastentarhanopettajan toimenkuvassa painottuivat tulosten perusteella kasvatukselliset ja opetukselliset tehtävät. Toimintatuokioiden suunnittelun ja toteutuksen sekä muun yleisen lapsiryhmätyön ohella lastentarhanopettajan työajasta ison osan veivät yhteistyötehtävät. Vuosien varrella näiden yhteistyötehtävien määrä on lisääntynyt ja puolestaan toimintatuokioiden painotus vähentynyt (Hujala & Puroila 1998.) Tutkimuksessa näkyi useissa vastauksissa merkkejä työnjaon epäselvyydestä. Työtehtävien määräytyminen näytti tutkimuksen mukaan pohjautuvan organisoituun päiväjärjestykseen ja henkilökunnan työvuoroihin. (Hujala & al. 2007, 104 -105). Tutkimusaineisto kerättiin itseraportointikaavakkeiden avulla, ja tutkimukseen osallistui 83 päiväkodin työntekijää eri puolelta Suomea (Hujala & Puroila 1998).

Lastentarhanopettajan erityisiksi vastuiksi ja osaamisalueiksi on nähty pedagoginen vastuu ja opetussuunnitelman hallitseminen. Lastentarhanopettajat ovat velvollisia tuomaan oman pedagogisen osaamisensa osaksi työyhteisön suunnitteluprosessia. Lastenhoitajan vastuut ja velvoitteet liittyvät lasten terveydestä huolehtimiseen sekä välittömään hoivaan ja huolenpitoon. Heidän tulee pitää nämä asiat esillä myös päiväkodin ja tiimien yhteisöllisen suunnittelun aikana. (Nummenmaa & Karila & Joensuu & Rönholm 2007, 8–9.)

3.2 Moniammatillinen työyhteisö

Varhaiskasvatuksen henkilöstöön kuuluu moninainen joukko eri alojen ammattilaisia. Päiväkodissa ammattilaiset toimivat yhdessä tiiminä. Moniammatillisen tiimityön tavoitteena on Järvisen & al. (2009, 94) mukaan lapsen ja perheen tilanteen hahmottaminen monesta eri suunnasta. Moniammatillinen työyhteisö voi parhaimmillaan olla voi-

mavara ja pahimmillaan rasite (Keskinen 1999, 7). Moniammatillinen yhteistyö pitää sisällään myös päiväkodin ulkopuolella olevien tahojen, kuten neuvolan kanssa tehtävän yhteistyön. Toimiva moniammatillisuus tuo yhteistyöhön mukaan useita tiedollisia näkökulmia ja erilaista osaamista. (Isoherranen 2005, 14.)

3.2.1 Työnjako ja ajankäyttö

Päiväkodissa eri alojen ammattilaisista muodostetaan niin sanottuja tiimejä. Tiimi voidaan määritellä esimerkiksi pieneksi joukoksi ihmisiä, joilla on toisiaan täydentäviä taitoja. (Järvinen & al. 2009, 94.) Päiväkodeissa moniammatillinen tiimityö viittaa tiimin jäsenten erilaisiin ammatillisiin taustoihin, jotka tuovat tiimiin erilaista ja eri vaatavuustasoista osaamista, minkä tulee näkyä myös tiimin sisäisessä työnjaossa. Niin sanottu ”kaikki tekevät kaikkea” -työkulttuuri on kuitenkin yleistynyt suuressa osassa päiväkoiteja ja tiimejä. ”Kaikki tekevät kaikkea” -työkulttuurissa kaikki päiväkodissa toimivat ammattiryhmät tekevät samoja tehtäviä eri koulutuksista ja vastuualueista huolimatta.

Tämä viittaa moniammatillisuuden käsitteen hämärtymiseen. Työn organisointikäytännöt ja työtehtävien jako vaihtelevat päiväkotien välillä. Esimerkiksi jokainen työtiimissä oleva henkilö tekee työvuoroon kuuluviksi määritellyjä tehtäviä koulutuksesta tai ammatista riippumatta. (Karila & Nummenmaa 2001, 39–40.) Kaksonen & Karila & Nummenmaa (2006, 224) näkevät tämäntyyppisen työnjakomallin hämärtävän eri ammattiryhmien asiantuntijuuden ydintä.

Karilan ja Nummenmaan (2001, 40) mukaan joissakin päiväkodeissa saatettiin jakaa työtehtävät ammatillisen peruskoulutuksen mukaan siten, että lastentarhanopettajan toimia hoitavat vastaavat kasvatus- ja opetustyöstä sekä suunnittelusta ja lastenhoitajien tehtäviä hoitavat vastaavat lasten perushoidosta. Rouvisen (2007, 151) tutkimuksen mukaan työ jaetaan pääsääntöisesti ”henkilökohtaisen osaamisen” tai ryhmässä sovitun vastualueen mukaan. Yhteisen osaamisen kehittämisen kannalta olisi tärkeää tunnistaa eri ammattiryhmien erityisosaaminen ja niiden pohjalle rakentuvien vastuiden ja velvoitteiden toteutuminen. (Nummenmaa, Karila, Joensuu & Rönnholm 2007, 8–9.)

Kinos (1997) on tutkinut päiväkotia eri ammattiryhmien välisten kamppailujen kenttänä. Kinoksen (1997) tutkimuksen mukaan ei mikään ammattiryhmä ole kyennyt mono-

polisoimaan kenttää ja kamppailu työnjaosta kiristyi henkilöstörakenteiden muutoksien myötä, jolloin päiväkodin hoito- ja kasvatushenkilöstön palvelusuhteen ehtojen samanaistuminen astui voimaan. Toimenkuvien uudistusten myötä, vuoden 1992 tienoilla, vastakkaiset näkemykset alkoivat nousta esille: päivähoitotyön onnistumiseksi nähtiin välttämättömänä, että hoito- ja kasvatustehtävät jaetaan tasapuolisesti hoito- ja kasvatushenkilöstön kesken. ”Kaikki tekevät kaikkea” -työnjakomallin kehitykseen vaikutti myös päiväkotiapulaisen toimenkuvan hajoaminen lastenhoitajien ja laitosapulaisten tehtäviin, jolloin lastenhoitajat vaativat lastentarhanopettajia ottamaan osan lastenhoitajille tulleista päiväkotiapulaisten tehtävistä. (Kinos 1997.) Kinoksen (2008) mukaan suomalainen varhaiskasvatus on kenttä, jossa työntekijän tulee hylätä hänen ammatillinen taustansa.

Karila (2008) ja Onnismaa & Kallila (2010) ovat kirjoittaneet kansainvälisissä artikkeleissaan moniammatillisuudesta suomalaisissa päiväkodeissa. Karilan (2008) mukaan moniammatillisuus nähdään ratkaisevana tekijänä varhaiskasvatuksessa, eri ammattikuntia yhdistämällä saamme monipuolista osaamista erilaisten ongelmien ratkaisuun. Sisäinen moniammatillisuus on kuitenkin tulkittu päiväkodeissa eri tavoilla. Pahimmasa tapauksessa toimintaa toteutetaan heikomman ammattitaidon omaavan työntekijän ehdoilla, jolloin kaikki tekevät kaikkia työtehtäviä eri koulutustaustoista huolimatta. (Karila 2008.)

Onnismaa & Kalliala (2010) kirjoittavat myös moniammatillisuuden kehittymisestä päiväkodeissa siihen suuntaan, ettei eri koulutuksen saaneita enää tunnisteta. Moniammatillisuuden tulkinnassa, jossa työskentelytapana on ”kaikki tekevät kaikkea”, opettajat eivät pääse hyödyntämään asiantuntijuuttaan lapsen edun mukaisesti (Onnismaa & Kalliala 2010).

Karilan (2008) mukaan on myös ongelmallista, että varhaiskasvatus saattaa kuulua eri kunnissa eri hallinnonalojen alle. Kunnat saavat itse päättää, minkä viraston alaisuudessa varhaiskasvatuspalveluja tarjotaan. Ongelmana on myös se, ettei ole olemassa järjestelmällistä valvontaa siitä, miten varhaiskasvatusta toteutetaan eri kunnissa (Karila 2008).

Karilan ja Kupilan (2010) tutkimuksessa *Varhaiskasvatuksen työidentiteettien muotoutuminen eri ammattilaissukupolvien ja ammattiryhmien kohtaamisessa* tarkastellaan työidentiteetin rakentumista työelämässä sekä vahvan työidentiteetin merkitystä varhaiskasvatuksen ammattialan ja työelämän monimuotoisuudessa. Tutkimuksen lähtökohtana oli ajatus, että päiväkodeissa elää samanaikaisesti eri aikakausilta peräisin olevia käsityksiä ja ajatuksia päiväkodista, päiväkotityöstä ja varhaispedagogiikasta. Heidän tutkimuksestaan ilmenee, että viime vuosina on noussut esille huoli siitä, että moniammatillisuuden vallitsevat tulkinnat ovat hämärtäneet päiväkodissa eri ammattiryhmien vastuita ja velvoitteita. Tutkimuksen tuloksien mukaan päiväkotito on työympäristö, jota luonnehtivat kiire, muuttuvat työtehtävät sekä epäselvät tehtäväkuvat: vastuu ja velvoitteet. Nämä vaikuttavat varhaiskasvattajan ammatti-identiteetin rakentumiseen. Tutkimuksen tulokset kertovat myös vahvasta ”kaikki tekevät kaikkea” -työkulttuurista, mikä kuvaa osaltaan epäselkeitä ja heikkoja työidentiteettejä (Karila & Kupila 2010.) Karila ja Kupila (2010) toteavatkin, että tutkimuksessa esille nousseet epäselvät tehtäväkuvat, vaikeus jäsentää ja sanoittaa omaa ammatillista osaamista ja oman ammatillisuuden ydintä ovat huolestuttavia seikkoja – onhan selkeitä tehtäväkuvia pidetty usein työhyvinvoinnin perusedellytyksenä. Nämä epäkohdat vaikuttavat laadukkaaseen suomalaiseen päiväkotityöhön ja ammattilaisten työidentiteettien kehittymiseen (Karila & Kupila 2010).

Karin Filander (2006) kirjoittaa kirjoituksessaan ammatti-identiteeteistä työelämän murroksessa. Hän tarkastelee vakiintuneita ammatteja, jotka edustavat jälkiteollisessa ajassa katoavia rakenteita. Filander (2006) kirjoittaa toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajien muuttuvasta työstä ja identiteettiin liittyvistä kysymyksistä, joita voidaan osaltaan soveltaa myös päiväkoteihin liittyvän muutoksen käsittelyyn: kuten Filander toteaa, kyse on laajemmasta työelämän murroksesta. Perinteisten ammatti-ihmisten sijasta jälkiteollisessa yhteiskunnassa katsotaan tarvittavan joustavia ja työelämän uusiin ehtoihin sopeutumiskykyisiä prosessiosaajia, jotka ovat valmiita ylittämään vakiintuneita ammatillisia työnkuvia ja sosiaalisia rakenteita. Tämä tarkoittaa sitä, että työpaikoilla siirrytään kiinteistä ammatillisista -identiteeteistä ja työnkuvista kohti yhteistä työmaata ja toimenkuvattomia tehtäviä (Filander 2006). Filander suhtautuu kriittisesti kiinteistä työnkuvista ja ammatillisista identiteeteistä luopumiseen, minkä myötä työntekijöiden on suostuttava jättämään taakseen ajatukset oman alan omistajuudesta ja omasta ammatillisesta tontista. Samaan aikaan rajattujen työtehtävien hyvästä suorittamisesta siirry-

tään laaja-alaiseksi yleisosaajiksi, mikä edustaa entistä pinnallisempaa ja hajanaisempaa tieto- ja osaamisperustaa. Yleisosaajat sitoutetaan ammatin sijasta tiimiin, työpaikkaan ja organisaation kokonaisuuteen. Tällaisen yleisosaajien lisääntyminen voidaan ajatella johtavan laadun heikkenemiseen työpaikoilla. (Filander 2006.)

Keskisen ja Lounassalon (2001) mukaan hallinnon tehtävä on luoda edellytykset sille, ettei kentän väki harhaudu perustehtävästään sivupoluille. He ovat tarkastelleet lastentarhanopettajan työajan käyttöä lapsen päivän kulun kautta. Kaikkien päivähoitoa kohdanneiden vaiheiden kautta on nähtävissä tilanne, jossa sivupoluille on harhauduttu. Työajan käyttöön liittyy monenlaisia haasteita. Keskisen ja Lounassalon (2001) artikkelissa viitaten Siren-Tiusaseen, joka muistuttaa, että päivärytmin ja ajankäytön suunnittelussa on otettava huomioon lasten henkilökohtainen elämän rytmi, perhekohtaiset aikataulut, päiväkodin henkilökunnan työvuoroja, lepotaukoja ja toiminnan suunnittelua koskevat ohjeet ja määräykset, ryhmässä toimiminen ja pienryhmien toiminnan organisointiin liittyvät haasteet. Lasten päivän kulkua mietittäessä on tärkeää miettiä myös henkilökunnan päivittäisen työaikataulun rakentumista. (Keskinen & Lounassalo 2001.)

Keskisen ja Lounassalon (2001) artikkelissa työajan käyttöä oli eritelty seuraavasti. Yhtä työntekijää kohden päivätyöaika on 7 tuntia 39 minuuttia (100 %). Tästä ajasta 5 tuntia 30 minuuttia (71,9 %) käytetään lasten kanssa. Järjestelyihin ja taukoihin laskettiin kuluvan 1 tunti ja 7,5 minuuttia (14,7 %). Suunnitteluun 37 minuuttia (8 %) ja vanhempien kohtaamiseen ”portilla” 20 min (4,3 %). Keskusteluihin, vanhempain iltoihin, yms. ajateltiin kuluvan vuosittain 53 tuntia, joka on päivittäisellä tasolla 4,5 minuuttia (1,1 %). (Keskinen & Lounassalo 2001.)

Eeva Huttunen on tutkinut työajankäyttöä jo vuonna 1977 päiväkodin työntekijöiden toimenkuvatutkimuksessaan. Huttusen (1977) tutkimuksen tarkoituksena oli laatia eri työntekijäryhmille mahdollisimman yksityiskohtainen päivittäisen toiminnan ja työtehtävien kuvaus. Tutkimuksessa lastentarhanopettajan päivittäisen toiminnan kuvaus muodostui seuraavanlaiseksi. Lasten fyysisestä kehityksestä, terveydestä ja perushoidosta huolehtiminen 38,5 %, kasvatukselliset ja opetukselliset tehtävät 36,2 %, yhteistyö 8,3 %, valmistelevat toiminnot 6,8 %, hallintoon ja talouteen liittyvät tehtävät 5,2 %, virkistäytyminen ja vapaa-aika (esimerkiksi kahvitauon pitäminen) 4 % ja varhaiskasvatuksen ja päivähoidon kehityksen seuraaminen 1 %. (Huttunen 1977.)

Huttusen (1977) tutkimuksessa lastentarhanopettajat pitivät tärkeimpinä tehtävinään kaikkia lasten kasvattamiseen ja opettamiseen liittyviä tehtäviä. Lastentarhanopettajat painottivat myös suunnittelun tärkeyttä. Tutkimuksen mukaan suunnitteluun ja valmisteluun ei käytetty paljon työaikaa. Tähän syynä nähtiin muun muassa huonot aikajärjestelyt, henkilökunnan vähyys ja ajan puute. Muita suorittamatta jääneitä tehtäviä olivat lasten yksilöllinen huomiointi, ohjattu toiminta lasten kanssa, henkilökunnan sisäinen yhteistyö, yhteydenpito vanhempiin ja talon yhteisten käytännön töiden suorittaminen. (Huttunen 1977.)

Hujala ja Puroila (1998) ovat tehneet saman toimenkuvatutkimuksen uudestaan vuonna 1997. Näiden kahdenkymmenen vuoden aikana lastentarhanopettajan toimenkuvassa olivat lisääntyneet kasvatukselliset ja opetukselliset tehtävät (37,8 %), yhteistyö (15,9 %) ja virkistäytyminen ja vapaa-aika (4,6 %). Puolestaan lasten fyysisestä terveydestä, kehityksestä ja perushoidosta huolehtiminen 31,7 %, varhaiskasvatuksen ja päivähoidon kehityksen seuraaminen 0,7 %, hallintoon ja talouteen liittyvät tehtävät 2,9 % ja valmistelevat toiminnot 6,4 % vähentyneet. Kasvatuksellisista ja opetuksellisista tehtävistä toiminnan suunnittelu ja valmistelu oli vähentynyt 8,4 %:sta 7,0 %:iin. (Hujala & Puroila 1998.)

3.3 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet lastentarhanopettajan työnkuvan määrittäjänä

Lakien ja asetusten ohella päiväkotien toimintaa ja sen toteuttamista ohjaa *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (VASU)* (Stakes 2005). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet* ohjaa valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen sisältöä, laatua ja kuntien varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista. Statukseltaan asiakirja on suositus eikä se velvoita kuntia noudattamaan sitä. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet* on kuitenkin otettu käyttöön varsin laajasti kunnissa. Lisäksi kunnat ja yksiköt laativat omat varhaiskasvatussuunnitelmansa valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Yksiköiden omat suunnitelmat ovat kaikkein yksityiskohtaisimmat, ja niissä kuvataan yksikön varhaiskasvatuksen – hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuden – lähtökohdat sekä niiden toteutuminen arjen kasvatuskäytännöissä. Lisäksi jokaiselle lapsel-

le laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen VASU) tai esiopetussuunnitelma (LEOPS). (Stakes 2005, 8–9.)

Varhaiskasvatus koostuu siis varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Siinä tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta, jotta perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden. Onnistuneen varhaiskasvatuksen perustan todetaan olevan kasvatustieteellisessä, erityisesti varhaiskasvatuksellisessa tutkimuksessa mutta myös laaja-alaiseen, monitieteiseen tietoon ja tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien hallintaan perustuvassa kokonaisvaltaisessa näkemyksessä lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Suunnitelmatekstin mukaan varhaiskasvatuksen keskeinen voimavara on ammattitaitoinen henkilöstö, joka saa tehdä työtään hyödyntäen henkilökohtaista ammatillista osaamistaan ja tietoisuuttaan. (Stakes 2005, 15–16.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet painottaa, että hoidon, kasvatuksen ja opetuksen tasapainoisella kokonaisuudella voidaan vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen monipuolisesti. Lapsen päivä koostuu näistä kolmesta osa-alueesta. Sekä kasvatuksen että opetuksen tuominen lapsen päivään oikeassa suhteessa on kasvattajan vastuulla. Päiväkotien moniammatillisessa työyhteisössä näkemys hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta ohjaa työntekijöiden toimintaa, ja heidän tulee tiedostaa lapsen kasvun ja oppimisen mahdollisuudet. Ammatillinen koulutus ja sen tuottama tieto ja kokemus luovat perustan osaamiselle ja työn tekemiselle käytännössä. Moniammatillinen työyhteisö arvioi ja pyrkii jatkuvasti kehittämään toimintaansa. Työntekijät ylläpitävät ja kehittävät ammatillista osaamistaan ja tiedostavat varhaiskasvatuksen muuttuvat tarpeet. (Stakes 2005, 16–17.)

Kopisto, Brotherus, Ojala & Hytönen (2008) kartoittivat ja kehittivät päiväkodeissa tapahtuvia varhaiskasvatuksen arviointistrategioita ja -menetelmiä sekä konkreettisia arvioinnin välineitä osana Helsingin varhaiskasvatussuunnitelman kehittämisprosessia. Selvityksen yhtenä tavoitteena oli hyödyntää arviointitietoja päiväkodin toimintakulttuurin kehittämisessä ja päivähoidon henkilöstön keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Selvityksen tekijöiden mukaan yksittäisen työntekijän toiminnan arvioinnista saatua tietoa hyödynnetään muun muassa juuri toiminnan suunnittelussa, työntekijän oman am-

mattitaidon kehittämisessä ja ylläpidossa sekä työnkuvien muokkaamisessa ja tiimien muodostamisessa. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa* edellytetään toiminnan arviointia, mutta tutkimuksen tulosten perusteella se on hyvin vapaamuotoista. Tulevaisuudessa henkilökunnan koulutuksessa tulisi opastaa erilaisten arviointimittareiden hyödyntämiseen sekä perehdyttää henkilöstöä niiden käyttöön. (Kopisto & al. 2008.)

Myös Karila ja Kupila (2010) pohtivat *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden* tuloa ja sen toteutumisen seuraamista päiväkodeissa. Vaikka varhaiskasvatuspalveluiden laadun kehittämiseksi on tehty paljon töitä viime vuosikymmenellä, mistä juuri *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet* on esimerkki, uudistusten toteuttaminen käytännössä päiväkodeissa on jäänyt liian vähälle huomiolle. Uudistusten mukana on syntynyt uusia työtehtäviä, joihin ei ole kuitenkaan osoitettu henkilöstöresursseja. (Karila & Kupila 2010.) Karilan ja Kupilan (2010) mukaan näyttääkin siltä, että varhaiskasvatuspalveluiden laatu on vaarassa heikentyä, mikäli ammattilaiset kokevat jatkuvat muutokset ja uudistuvat työtehtävät ylivoimaisiksi. Tämän estämiseksi tulisi arvioida henkilöstöresursitarvetta ja henkilöstörakennetta, millaisella henkilöstöllä nykyisiä tehtäviä voidaan toteuttaa (Karila & Kupila 2010).

4 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää lastentarhanopettajan työajan käyttöä päiväkotityössä. Lastentarhanopettajan työajan käyttöä on linjattu väljästi valtakunnallisilla ja kuntakohtaisilla ohjeistuksilla, mutta on epäselvää, missä määrin linjaukset toteutuvat ja millaisiksi lastentarhanopettajan työtehtävät ovat todellisuudessa muotoutuneet. Haen tutkimuksellani vastauksia seuraaviin kysymyksiin.

1. Miten lastentarhanopettajan työhön käytetty aika jakautuu eri tehtäviin?
2. Miten työajan käyttö eroaa eri koulutustaustaisten lastentarhanopettajien välillä?
3. Millaisia työtehtäviä vastaajat toivat esille kysyttäessä työtehtävistä, jotka eivät vastaajan mielestä kuuluisi lastentarhanopettajalle?

5 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksessani on käytetty sekä määrällistä että laadullista tutkimusotetta. Määrällisessä tutkimuksessa pyritään kuvailemaan, vertailemaan, kontrolloimaan ja ennustamaan ilmiöitä. Kvalitatiivinen tutkimus puolestaan pyrkii tutkimuskohteen laadulliseen kuvaamiseen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 152). Kaikki käyttäytymistieteellinen tutkimus on käytännössä luonteeltaan empiiristä tutkimusta, joka perustuu havaintoihin ja niiden perusteella tehtyihin päätelmiin (Nummenmaa 2008,19). Tämän tutkimukseni laadullista aineistoa ovat vastaukset avoimeen kysymykseen. Tutkimukseni perusjoukko on viiden kunnan päiväkodeissa lastentarhanopettajan tehtävissä toimivat henkilöt, joita oli keväällä 2012 yhteensä 2951. Kvantitatiivisesta tutkimuksesta tulleilla tuloksilla pyritään kuvaamaan näitä pääkaupunkiseudulla toimivia lastentarhanopettajia. Laadullisen sisällönanalyysin avulla pyrin täydentämään määrällisen analyysin pohjalta saamaani tietoa.

5.1 Tutkimuksen toteuttaminen

Aineisto kerättiin keväällä 2012 kyselyn avulla. Kysely on osa Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksella käynnissä olevaa Eeva-Leena Onnismaan, Leena Tahkokallion ja Lasse Lipposen tutkimushanketta: *Koulutuksesta ammattiin siirtyminen ja työssä pysyminen lastentarhanopettajan työuralla*. Kysely toteutettiin Internetissä olleen e-lomakkeen avulla. Linkki e-lomakkeeseen lähetettiin kuntien varhaiskasvatuksen esimiesten kanssa sovitulla tavalla kaikkien kunnallisten päiväkotien sähköpostiin Helsingin, Vantaan, Espoon, Kauniaisten ja Nurmijärven alueella. Kysely oli suunnattu kaikille lastentarhanopettajan toimessa työskenteleville.

Kysely sisälsi yhteensä 74 kysymystä ja kysymykset jakautuivat seuraaviin kokonaisuuksiin: tausta- ja koulutustiedot (7 kysymystä), tämän hetkinen työpaikka (13 kysymystä), lastentarhanopettajan työssä jatkamiseen liittyvät kysymykset (5 kysymystä), työn organisointi päiväkodissa (20 kysymystä), työtehtävät ja työajan jakautuminen (2 kysymystä), minä lastentarhanopettajana (5 kysymystä), täydennys ja jatkokoulutus (10 kysymystä), opiskelijaohjaus ja mentorointi (9 kysymystä) ja avoimet loppukysymykset (2 kysymystä). Näiden kokonaisuuksien lisäksi tutkimukseen kuului Sinikka Rusasen osa tutkimuksen lastentarhanopettaja taidekasvatuksen toteuttajana liittyvä kysymys.

Sain käyttööni työtehtäviin ja työajan käyttöön liittyvät kaksi kysymystä ja niiden vastaukset.

Lastentarhanopettajaa oli ohjeistettu varaamaan aikaa 30–40 minuuttia kyselyn täyttämiseen. Tutkimukseen saatiin yhteensä 491 vastausta, mitä voidaan pitää kohtuullisen hyvänä, sillä kyselylomake oli laaja ja aikaa vievä. Vastausprosentti oli 16,64 %. Vastaajat olivat lastentarhanopettajakoulutuksen tai lastentarhanopettajan tehtävissä toimivia sosiaalialan koulutuksen saaneita. Ensimmäiseen ja toiseen tutkimuskysymykseen haen vastauksia työtehtäviin ja työajankäyttöön liittyvästä minuuttikysymyksestä 46. (liite 1), jossa vastaajat arvioivat päivittäin, viikoittain tai kuukausittain eri tehtäviin kuluva aikaa. Usein tapahtuvia tehtäviä, esimerkiksi suunnittelua ja valmistelua, vastaajat arvioivat päivittäin ja viikoittain kuluvana aikana. Harvemmin tapahtuvia tehtäviä, esimerkiksi oman lapsiryhmän työntekijöiden kanssa pidettäviä palavereita, vastaajat arvioivat viikoittain ja kuukausittain kuluvana aikana. Työtehtäviin ja työajan jakautumiseen liittyviin kysymyksiin oli jättänyt vastaamatta yhteensä 19 vastaajaa, joten lopullisia analyysiin hyväksytyjä vastauksia oli 472 kappaletta. Yhteensä 15 vastaajaa ei ollut vastannut koulutustaustaa koskevaan kysymykseen, joten heidän vastaustaan ei otettu mukaan tarkasteltaessa eri koulutustaustaisten lastentarhanopettajien ajankäytön eroja. Koulutustaustojen vertailussa lastentarhanopettajakoulutuksen saaneita oli 309 ja sosiaalialan koulutuksen saaneita 149.

Kolmanteen tutkimuskysymykseeni liittyviä avoimia vastauksia kysymykseen 47. (liite 1) sain 185 kappaletta. Kysymys oli seuraavanlainen: Kuuluuko päivittäin, viikoittain tai kuukausittain toistuviin tehtäviisi jotain, joka ei mielestäsi kuuluisi LTO:n tehtäviin. Jos näin on, kuvaile se lyhyesti tai kommentoi muuten tätä kysymystä.

Kyselyn tekohetkellä, keväällä 2012, kuntien lastentarhanopettajien määrät ja vastausprosentit olivat seuraavat: Helsinki 1432 (vastausprosentti 12,5 %), Vantaa 842 (vastausprosentti 14,7 %), Espoo 516 (vastausprosentti 22,9 %), Nurmijärvi 138 (32,6 %) ja Kauniainen 23 (30,4 %). Tutkimuksessa käytettiin kokonaisotantaa, joten perusjoukko on iso (2951 lastentarhanopettajaa). Vastaajaprosentti oli pieni (16,64 %,) mutta lukumääräisesti riittävä, antamaan käsityksen perusjoukosta.

Edellä mainittujen työtehtäviä ja työajan käyttöä koskevien kysymysten lisäksi sain käyttööni vastaajien taustatietoja (ikä, koulutustausta ja työssäolovuodet). Tutkimukseeni liittyvissä kysymyksissä ei ole eroteltu eri-ikäisten lasten ryhmissä, esimerkiksi alle 3-vuotiaiden tai esiopetusryhmissä, työskenteleviä lastentarhanopettajia.

Avoimen vastauksen kirjaaminen on vastaajalle työläämpää kuin valmiit vastausvaihtoehdot. Alasuutarin (1994, 51) mukaan lomaketutkimuksessa tuleekin muistaa keskittyä tutkijaa kiinnostaviin seikkoihin ja tutkimuksen kannalta oleellisiin kysymyksiin. Tähän seikkaan jouduttiin tutkimusryhmässä kiinnittämään erityistä huomiota, sillä kokonaisuudessaan kysely oli pitkä ja siihen haluttiin sisällyttää monia eri tutkimusaiheita. Lomakkeen toimivuutta ja kysymysten muotoilua testattiin ennen varsinaista kyselyä. Testauksen osallistuneita lastentarhanopettajia haastateltiin lomakkeeseen vastaamisen sujumisesta ja lomakkeen sisällöstä. Testivastaajien ja haastattelujen jälkeen kyselyä muokattiin toimivammaksi.

5.2 Tutkimusaineiston käsittely

Tutkimukseni kysymykset olivat hyvin erityyppisiä vastaustavaltaan. Kysymysten käsittelyssä hyödynsin tilastollisia menetelmiä sekä kvalitatiivista ja kvantifioitua sisällönanalyysiä.

5.2.1 Kvantitatiivisten menetelmien käyttö

Kvantitatiivisessa paradigmassa korostetaan yleispäteviä syyn ja seurauksen lakeja, jonka taustalla on niin sanottu realistinen ontologia: todellisuuden rakentumisesta objektiivisesti todettavista asioista. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa teoria ohjaa tiedon etsinnässä samalla, kun se jäsentää ja systematisoi kerättyä aineistoa (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2010, 139–144.) Käytin tutkimuksessani sisällönanalyysiä myös kvantifioivassa merkityksessä (Jyrhämä 2004, 225). Tällöin määrällinen aineisto jaettiin erillisiin luokkiin ja sain kuvan kuhunkin luokkaan kuuluvan aineiston määrästä sekä luokkien suuruudesta.

Kvantitatiivisen aineiston käsittelyssä hyödynsin SPSS-ohjelmaa, jonka avulla sain eri tehtäviin kuluneiden aikojen mediaanit ja keskiarvot sekä suurimmat ja pienimmät arvot kunkin kysymykseen liittyneiden vastausvaihtoehtojen mukaan joko päivittäin, viikoittain tai kuukausittain. Nämä arvot eivät olleet suoraan käyttökelpoisia. Vastausten yhdenmukaistamiseksi ja selventämiseksi muodostin kaikkiin kysymyksen tehtäväkohtiin yhden uuden vastaukset yhdistävän muuttujan. Lastentarhanopettajan työtä kuvaavien kysymysten pohjalta muodostettiin joko viikoittain tai kuukausittain tehtäviin kuluva aikaa kuvaavat muuttujat, joiden avulla tuloksia käsitellään. *Viikoittain*-muuttujan loin kaikkiin niihin tehtäviin, joiden vastausvaihtoehtoina oli ollut päivittäin tai viikoittain. Uuden *viikoittain*-yhteismuuttujan muodostin kertomalla vastaajan ilmoittaman tiettyyn tehtävään kuluvan minuuttimäärän viidellä. Esimerkiksi, jos vastaaja oli vastannut suunnitteluun ja valmisteluun kuluvan aikaa 20 minuuttia päivässä, kerroin vastauksen viidellä: $5 \times 20\text{min} = 100$ minuuttia viikoittain. *Päivittäin*-aikojen muuttaminen viikoittaiseen ajan muotoon on perusteltua siksi, että päivittäin tapahtuvia asioita voimme olettaa tapahtuvan myös viikoittain. Ne vastaukset, joissa oli merkintä vain *viikoittain*-kohdassa, siirrettiin puolestaan sellaisenaan uuteen muuttujaan. Vastaajan ollessa vastannut molempiin *päivittäin*- ja *viikoittain*-kohtiin valitsin aina, vastauksista riippumatta, vastaajan ilmoittaman *viikoittain*-vaihtoehdon.

Kuukausittain-muuttujan kohdalla käytin samaa logiikkaa kuin *viikoittain*-muuttujassa. *Kuukausittain*-muuttuja luotiin niille tehtäville, joita vastaaja oli määritellyt viikoittain tai kuukausittain tapahtuvaksi. Mikäli vastaaja oli tässä kohtaa vastannut vain *viikoittain*-kohtaan, muutin ajan kuukausittain kuluva ajaksi kertomalla vastauksen 4,2 viikolla (esimerkiksi 4.2×60 minuuttia = 252 minuuttia kuukaudessa). Molempiin kohtiin vastanneista valitsin suoraan kuukausittain vaihtoehdon uuden muuttujan arvoksi. Lisäksi pelkästään kuukausittain vastanneiden vastaajien vastauksista siirsin vastaukset sellaisenaan muuttujaan. Kuukausittain tapahtuvia tehtäviä ei tehdä eikä kuulukaan tehdä joka viikko.

Aineistossa on eroteltu eri koulutustaustaiset vastaajat, ja näistä on muodostettu kaksi erillistä muuttujaa. Vertailin eri koulutustaustaisten vastaajien työajan käyttöä keskiarvojen ja mediaanien avulla.

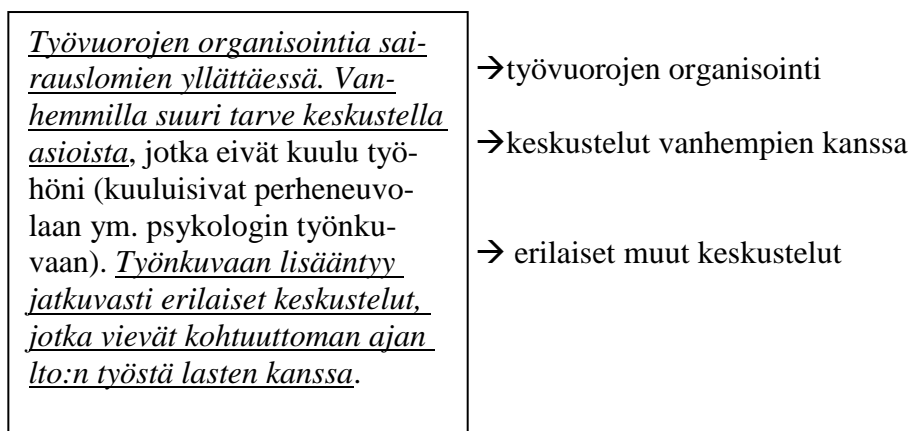
5.2.2 Sisällönanalyysin käyttö tutkimuksessa

Avoimella kysymyksellä kerätyn tiedon analysoin kvalitatiivisella sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2004, 105). Sisällönanalyysi voi olla aineistolähtöistä analyysia, jossa teoria luodaan empiirisestä aineistosta lähtien. Yleensä kuitenkin analyysiä ohjaa jokin taustaoletus, täysin teoriatonta analyysiä ei ole. (Eskola & Suoranta 2005.)

Tuomen ja Sarajärven (2004, 110) teoksessa Milesin ja Hubermanin (1984) mukaan aineistolähtöinen laadullinen eli induktiivinen aineiston analyysi on kolmivaiheinen prosessi: aineisto *reduoidaan* (pelkistys), *klusteroidaan* (ryhmittely) ja *abstrahoidaan* (teoreettisten käsitteiden luominen). Redusoinnissa kyselylomakkeiden vastauksista erotellaan vain olennainen tieto, pelkistystä ohjaavat asetetut tutkimuskysymykset. Klusteroinnissa aineiston alkuperäisilmaukset käydään läpi kohta kohdalta, ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia ilmauksia. Ilmiöt ryhmitellään luokiksi, jotka nimetään luokan sisältöä kuvaaviksi. Tällöin tutkimuksesta erotetaan olennainen tieto, ja käsitellyn tiedon perusteella muodostetaan käsitteitä. Aineiston abstrahointia eli käsitteellistämistä jatketaan niin kauan, kuin se on aineiston sisällön kannalta järkevää (Tuomi & Sarajärvi 2004, 110–114.) Aineistolähtöinen analyysi on tarpeellista etenkin silloin, kun tarvitaan perustietoa jonkin asian tai ilmiön olemuksesta (Eskola & Suoranta 2005, 19). Tutkimuksessani halusin tarkastella vielä tarkemmin lastentarhanopettajan työajan sisältöä. Avoimen kysymyksen vastausten tarkastelun avulla voin tuoda lastentarhanopettajan työajan käyttöön liittyviä asioita esille vielä tarkemmin ja syvemmin minuuttikysymykseen verrattuna. Avoimessa kysymyksessä voin ajatella tulevan esille myös sellaisia asioita, mitä kyselylomaketta tehdessä ei ole osattu ottaa huomioon.

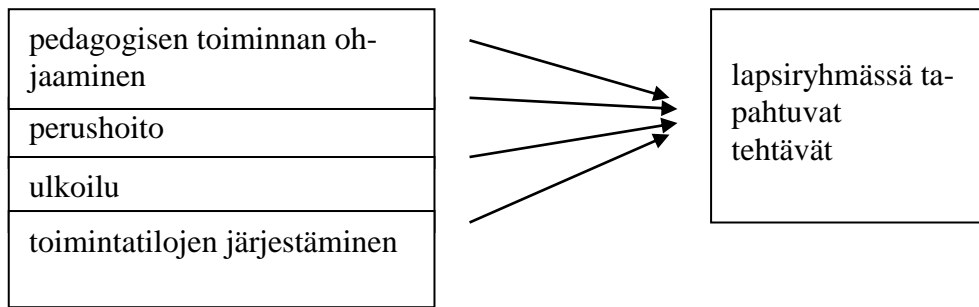
Sisällönanalyysin perusta on siis tulkinnassa ja päättelyssä. Tällöin empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. Tuloksissa esitetään mahdolliset tuloksiin liittyvät empiirisestä aineistosta (kysymysten vastauksista) muodostetut mallit, käsitejärjestelmät, käsitteet tai aineistoa kuvaavat teemat. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 115.)

Omassa tutkimuksessani lähdin sisällönanalyysissä liikkeelle avoimen kysymyksen ko-
koamalla vastaukset yhteen Word-tiedostoon ja listaamalla ne allekkain. Tämän jälkeen
luin allekkain olevia vastauksia, poimin niistä tutkimuskysymyksen kannalta oleelliset
tiedot ja pelkistin vastaukset. Hain vastausta siihen, mitä tehtäviä lastentarhanopettajat
pitävät heille kuulumattomina. En analysoi tutkimuksessa sitä, kenelle tehtävät lasten-
tarhanopettajien mielestä kuuluisivat, joten nämä tiedot jätin poimimatta. Kuviossa 1.
on esitetty esimerkki vastausten tietojen poimimisesta ja pelkistyksestä. Kursiivilla kir-
joitetut ja alleviivatut tekstit ovat olennaisia tutkimuskysymyksen kannalta, joten olen
poiminut ne vastauksesta ja pelkistänyt.

Kuvio 1. Esimerkki vastauksen käsittelystä ryhmittelyä varten.

Listauksen, poimimisen ja pelkistyksen jälkeen muodostin vastauksista selkeät luokat ja
ryhmittelin vastaukset näihin luokkiin. Minun tutkimuksessani luokat muodostuivat lap-
siryhmässä tapahtuvista tehtävistä, lapsiryhmän ulkopuolella tapahtuvista tehtävistä se-
kä muista tehtävistä ja toiminnoista. Ryhmittelyn jälkeen sain eri mainintojen määrät
työaikaan vievistä asioista ja pystyin yhdistämään ne minuuttikysymysten antamiin suu-
rusluokkiin eri tehtäviin kuluva ajasta. Kuviossa 2. on esimerkki luokasta ja luokaan
kuuluvista pelkistetyistä vastauksista.

Kuvio 2. Esimerkki lapsiryhmässä tapahtuvat tehtävät -luokan sisällöstä.

6 Tutkimustulokset ja niiden tulkinta

Käsittelen tuloksia tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä. Aloitan tutkimustulokset minuuttikysymyksen (kysymys 46., liite 1) käsittelyllä, jonka jälkeen siirryn avoimeen kysymykseen 47. Kyselylomakkeista lainatut tuloksia havainnollistavat vastaukset on ilmaistu *kursivoidulla* tekstillä ja lainaukset voivat olla vain lyhyehköjä osioita kokonaisvastauksista, koska yksittäinen vastaus saattoi jakautua useampaan eri luokkaan.

6.1 Lastentarhanopettajien työajan käyttö

Lastentarhanopettajan työajan käyttöä tutkittiin kysymyksellä jossa vastaajia pyydettiin arvioimaan eri tehtäviin kuluva aikaa. Kysymyksessä 46. (liite 1) oli 21 erillistä kohtaa joihin vastaajat saivat määritellä eri tehtäviin kuluva aikaa minuutteina. Tähän kysymykseen hyväksyttiin 472 vastausta. Vastaajat arvioivat minuuttien määrää tehtävästä riippuen päivittäin, viikoittain tai kuukausittain kuluvana aikana. Vastaajia oli myös ohjeistettu miettimään keskimääräistä työpäivää, jolloin vastaaja on aamu- tai keskivuorossa. Jaoin työajan käyttöä koskevassa kysymyksessä olleet 21 vastauskohtaa vastauksia analysoidessani kolmeen pääluokkaan: lapsiryhmässä käytettyyn työaikaan, lapsiryhmän ulkopuoliseen työaikaan sekä muihin tehtäviin ja toimintoihin käytettyyn työaikaan. Yksityiskohtaisemmassa tulosten erittelyssä osa edellä mainituista luokista jakautuvat vielä omiin pienempiin luokkiinsa.

Seuraavassa erittelen tuloksia kolmen pääluokan kautta. Eri tehtäviin käytettyä työaikaa esitellessäni käytän vastauksista saatua keskiarvoa (ka) ja mediaania (md). Mediaani ilmaisee monessa tapauksessa jakauman tyypillistä arvoa luotettavammin kuin keskiarvo, erityisesti silloin jos jakaumassa esiintyy poikkeavan suuria tai pieniä arvoja. Mediaaniin nämä poikkeavat ääriarvot eivät vaikuta. Keskiarvo ja mediaani on muutettu kaikkien tehtäväkohtien osalta viikoittain tai kuukausittain keskimääräisesti käytetyksi työajaksi tehtävän luonteesta riippuen. Joitakin lastentarhanopettajan työhön liittyviä tehtäviä suoritetaan viikoittain, toisia puolestaan paljon harvemmin, tässä mittauksessa kuukausittain. Viikoittain tai kuukausittain ilmaistuna ajat kertovat paremmin todellisesta tilanteesta kuin lyhyemmällä aikavälillä ilmaistuna, esimerkiksi lastentarhanopettajan

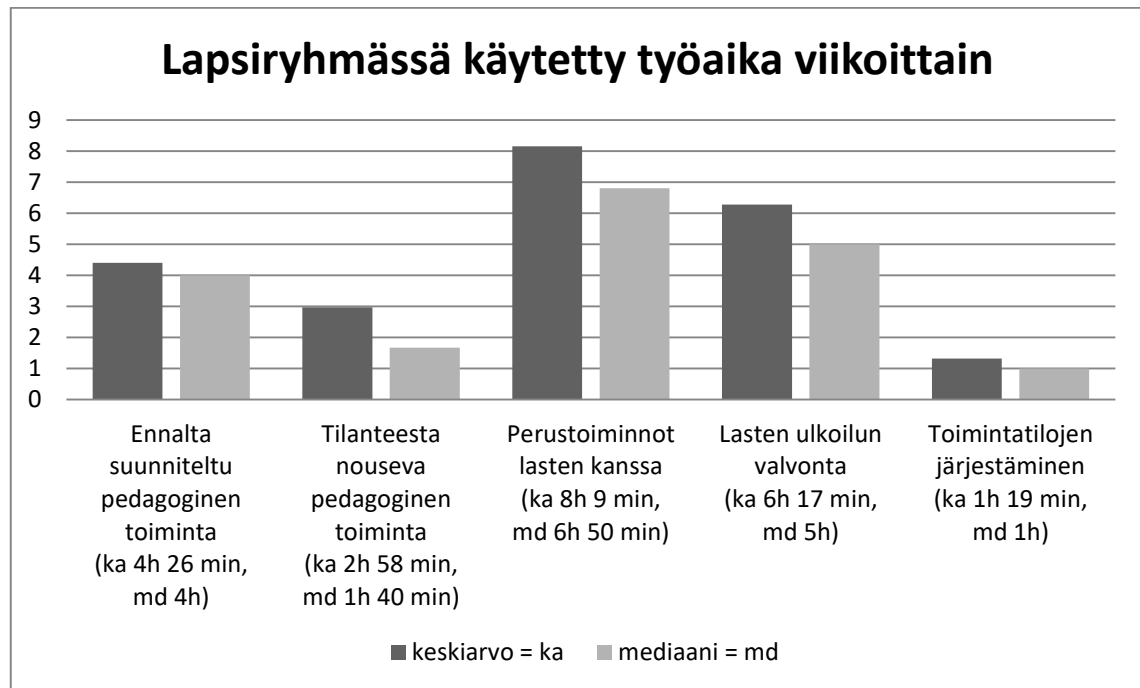
tehtävät voivat vaihdella päivittäin hyvin paljon työvuoroista johtuvan kierron takia. Lastentarhanopettajan viikoittainen työaika työehtosopimuksessa on 38 tuntia 15 minuuttia (KVTES 2013–2013).

6.1.1 Lapsiryhmässä käytetty työaika

Lapsiryhmässä käytetty työaika sisältää kaikenlaisen toiminnan lasten kanssa. Seuraavassa on lueteltu lapsiryhmässä käytettyyn työaikaan sisältyvät tehtävät samanmuotoisina kuin kyselylomakkeessa kysyttäessä työajankäytöstä: 1. ennalta suunnitellun pedagogisen toiminnan ohjaaminen lapsiryhmässä, esimerkiksi suunnitellut musiikkihetket, liikunta, kuvallinen toiminta, aamupiirit jne.; 2. tilanteesta tai lasten aloitteesta nousevan pedagogisen toiminnan toteuttaminen; 3. perustoiminnot lasten kanssa, esimerkiksi pukemistilanteet, päivälepo jne., mutta ei ulkoilu; 4. lasten ulkoilun valvonta; 5. toimintatilojen järjestäminen, esimerkiksi oppimis- ja leikkiympäristöjen järjestäminen, välineiden ja materiaalien esille ottaminen, lasten töiden esiin asettaminen, sesonki- ja juh-lakoristelut yms. Toimintatilojen järjestämisestä tapahtuu usein myös lapsiryhmän ulkopuolisella työajalla, mutta oman kokemukseni mukaan sitä tapahtuu koko ajan enemmän yhdessä lasten kanssa. On tärkeää, että lapset voivat osallistua tilojen järjestämiseen ja muokkaamiseen, mutta on myös työvaiheita, jotka on parempi tehdä ilman lasten paikalla oloa, esimerkiksi toimintaympäristön kehittämisen pohjalta tapahtuva järjestäminen ja lasten töiden esille laittaminen. Tämän vuoksi määrittelen kuitenkin toimintatilojen järjestämisen kuuluvan lapsiryhmässä tapahtuvaksi toiminnaksi.

Ennalta suunniteltuun pedagogiseen toimintaan lastentarhanopettajat käyttävät viikkotyöajasta keskimäärin 4 tuntia ja 26 minuuttia (ka) ja mediaani puolestaan on 4 tuntia (md). Tilanteesta tai lasten aloitteesta nousevaan pedagogiseen toiminnan toteuttamiseen käytetään keskimäärin 2 tuntia ja 58 minuuttia (ka) ja mediaani 1 tunti ja 40 minuuttia. Perustoimintoihin lasten kanssa (ei sisällä ulkoilua) lastentarhanopettaja käyttää keskimäärin 8 tuntia ja 9 minuuttia (ka) ja mediaani tässä puolestaan on 6 tuntia ja 50 minuuttia *viikoittain*. Lasten ulkoilun valvontaan lastentarhanopettaja käyttää keskimäärin 6 tuntia ja 17 minuuttia (ka) ja mediaani 5 tuntia viikkotyöajastaan. Toimintatilojen järjestämiseen kuluu puolestaan keskimäärin 1 tunti ja 19 minuuttia (ka) ja mediaani on 1 tunti *viikoittain*. Näihin kyselyssä mitattuihin lapsiryhmässä käytettyihin työtehtäviin

kuluu viikoittain aikaa yhteensä keskiarvolla mitattuna 23 tuntia 19 minuuttia ja mediaaneilla mitattuna 18 tuntia 30 minuuttia.

Kuvio 3. Lastentarhanopettajan työajankäyttö lapsiryhmässä tapahtuvissa työtehtävissä viikoittain.

6.1.2 Lapsiryhmän ulkopuolinen työaika

Lastentarhanopettajan työhön kuuluu myös työtehtäviä lapsiryhmän ulkopuolella. Lapsiryhmän ulkopuoliseen työaikakaan kuuluviin tehtäviin kysymyksestä 46. (liite 1) liitettiin seuraavat kohdat: 1. oppimisympäristön kehittäminen, muokkaaminen ja uudistaminen, 2. oman pedagogisen työn, esimerkiksi musiikki- tai liikuntatuokioiden, suunnittelu ja valmistelu, 3. pidemmän aikavälin pedagogisen toiminnan suunnittelu, esimerkiksi musiikki ja liikuntasuunnitelma koko toimintakaudeksi, teemojen ja projektien suunnittelu, leikin ohjauksen havainnointiin liittyvä suunnittelu ja organisointi, 4. toimintamateriaalien huolto ja hankkiminen, 5. keskustelut lasten vanhempien kanssa ilman erillistä ajan sopimista, 6. sovitut keskustelut lasten vanhempien kanssa, esimerkiksi VASU-keskustelut, 7. palaverit oman lapsiryhmän työntekijöiden kesken, 8. muut päiväkodin kokoukset (myös jos on lähialueen yhteinen tms. päiväkotien työkokous), 9. kokoukset ym. yhteistyö päiväkodin ulkopuolisten tahojen kanssa (koulu, neuvola, lastensuojelu, ym.) ja 10. asioiden kirjaaminen (lasten läsnäolot, VASU:t yms.). Seuraavassa jaan lapsiryhmän ulkopuolisen työajan vielä suunnitteluun ja valmisteluun käytet-

tävään sekä yhteistyöhön käytettävään työaikaan. Näihin luokkiin kuuluu sekä viikoittain että kuukausittain tapahtuvia tehtäviä.

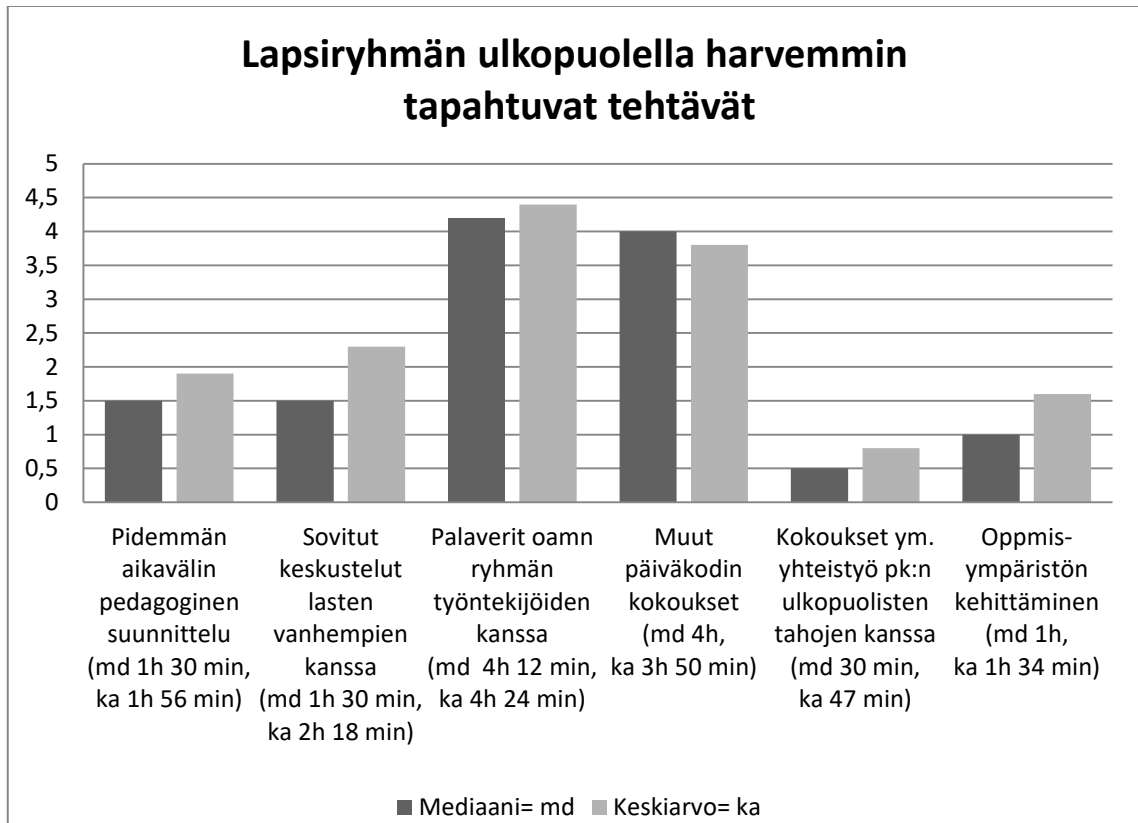
Lapsiryhmän ulkopuolisista työtehtävistä suunnitteluun ja valmisteluun käytettävää työaikaan kuuluu oman pedagogisen työn suunnittelua ja valmistelua *viikoittain*. Suunnitteluun ja valmisteluun lastentarhanopettaja käyttää *viikoittain* keskimäärin 1 tunnin ja 22 minuuttia (ka) ja mediaani puolestaan on 1 tunti. *Kuukausittain* aikaa kuluu suunnitteluun ja valmisteluun liittyvissä tehtävissä oppimisympäristön muokkaamiseen, kehittämiseen ja uudistamiseen keskimäärin 1 tunti 34 minuuttia (ka) ja mediaani on 1 tunti sekä pidemmän aikavälin pedagogiseen suunnitteluun keskimäärin 1 tunti 56 minuuttia (ka) ja mediaani tässä on 1 tunti ja 30 minuuttia *kuukausittain*.

Kaikenlaiseen yhteistyöhön liittyvät tehtävät kuuluvat lapsiryhmän ulkopuoliseen työaikaan. Yhteistyötehtäviin vanhempien kanssa kuuluvat keskustelut ilman erillisen ajan sopimista, näihin kuluu keskimäärin 1 tunti 58 minuuttia (ka) ja mediaani puolestaan on 1 tunti 40 minuuttia *viikoittain*. *Kuukausittain* vanhempien kanssa käydään ennalta sovitut keskustelut keskimäärin 2 tuntia 18 minuuttia (ka) ja mediaani on 1 tunti 30 minuuttia.

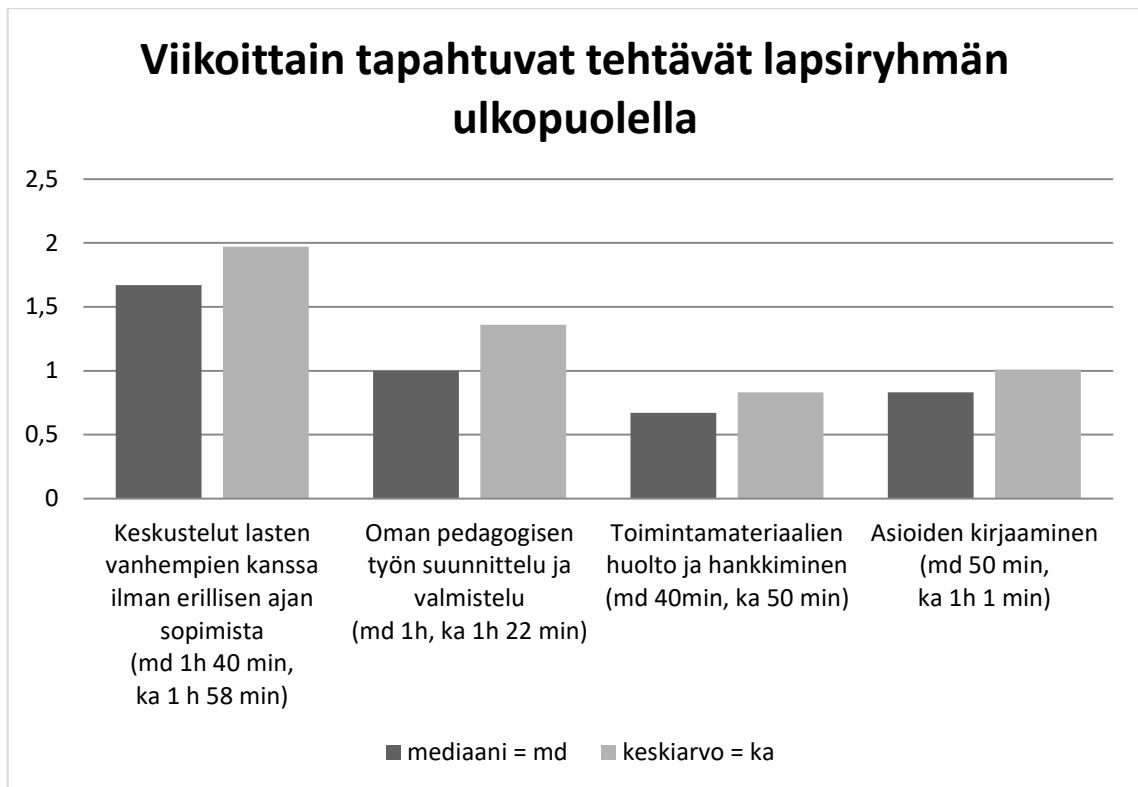
Yhteistyöhön kuuluu *kuukausittain* myös erilaisia kokouksia ja palavereja. Yleisimpiä näistä ovat palaverit oman lapsiryhmän työntekijöiden kanssa. Niihin kuluu aikaa keskimäärin 4 tuntia 24 minuuttia (ka) ja mediaani on 4 tuntia 12 minuuttia *kuukausittain*. Muihin päiväkodin kokouksiin kuluu aikaa keskimäärin 3 tuntia 50 minuuttia (ka) ja mediaani puolestaan on 4 tuntia *kuukausittain*. Kokouksiin ja muuhun yhteistyöhön päiväkodin ulkopuolisten tahojen kanssa menee aikaa keskimäärin 47 minuuttia (ka) ja mediaani on 30 minuuttia *kuukausittain*. Kaikkiin tämän luokan tehtäviin kuluu työaika *kuukausittain* keskiarvot yhteen laskettuna 14 tuntia 49 minuuttia ja puolestaan mediaanit yhteenlaskettuna 12 tuntia 42 minuuttia. Kuvio 4. havainnollistaa kaikkia näitä tehtäviä, joita tehdään lapsiryhmän ulkopuolisella työajalla harvemmin eli tätä mitattiin kuukausittain käytettynä aikana.

Lapsiryhmän ulkopuolisiin tehtäviin kuuluvat myös toimintamateriaalien huolto ja hankkiminen, johon lastentarhanopettajalla kuluu keskimäärin 50 minuuttia (ka) ja mediaani tehtävässä on 40 minuuttia *viikoittain*. Asioiden kirjaamiseen kuluu keskimäärin

1 tunti 1 minuutti (ka) ja mediaani on 50 minuuttia *viikoittain*. Kuvio 5. kuvaa kaikkia lapsiryhmän ulkopuolella tapahtuvia tehtäviä ja niihin kuluvaan aikaan *viikoittain*. Näihin lapsiryhmän ulkopuolisiin tehtäviin lastentarhanopettaja käyttää aikaa *viikoittain* keskiarvojen mukaan 5 tuntia 11 minuuttia ja mediaanien yhteenlasketun summan mukaan 4 tuntia 10 minuuttia.

Kuvio 4. Lastentarhanopettajan työajan käyttö kuukausittain toistuvissa tehtävissä.

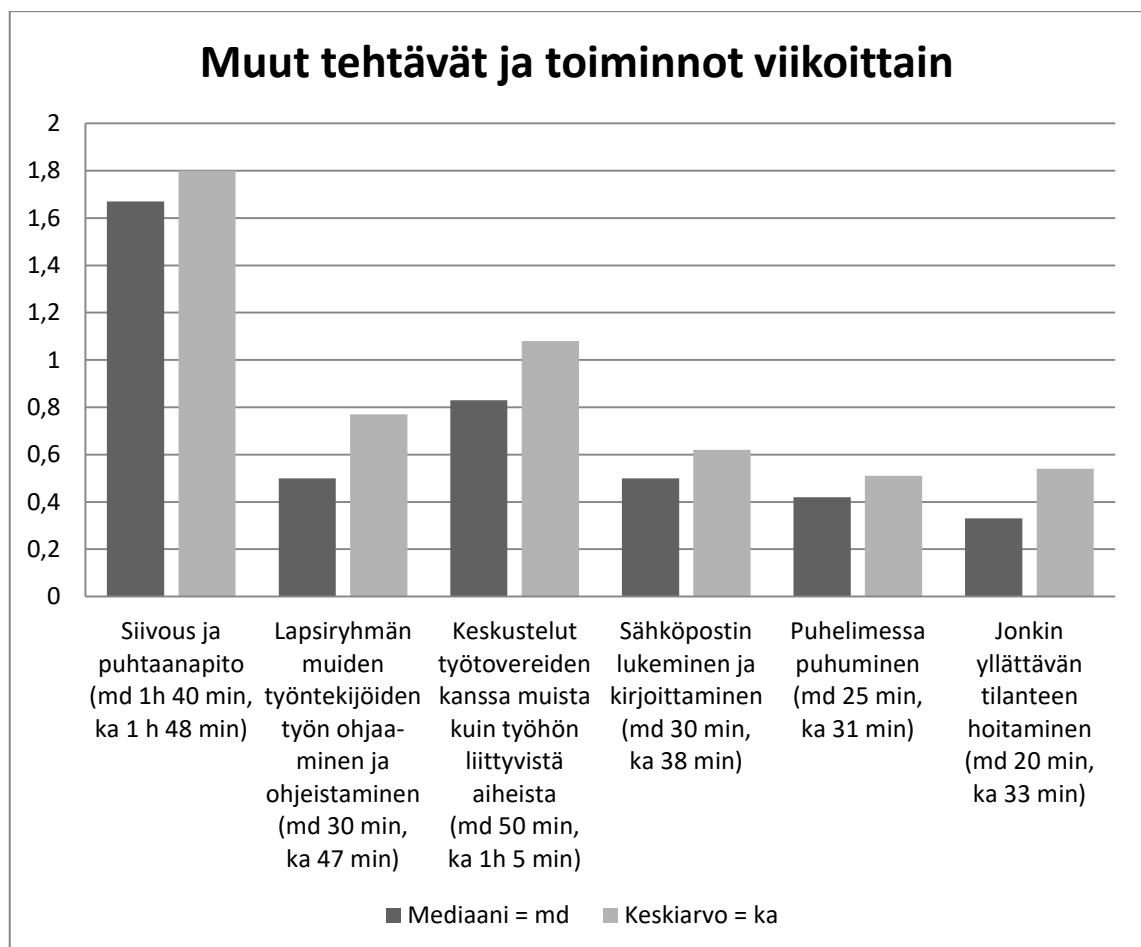
Kuvio 5. Lastentarhanopettajan työajan käyttö lapsiryhmän ulkopuolisissa työtehtävissä viikoittain.

6.1.3 Muihin tehtäviin ja toimintoihin käytetty työaika

Muihin tehtäviin ja toimintoihin käytettyyn työaikaan sisältyvät kaikki muut tehtävät, joiden ei voida suoraan ajatella kuuluvan lapsiryhmässä tai lapsiryhmän ulkopuolella tapahtuviin tehtäviin. Nämä tehtävät eivät liity suoraan lasten kasvatukseen, opetukseen tai hoitoon. Osan tähän luokkaan kuuluvista tehtävistä voidaan ajatella kuuluvan myös muille ammattiryhmille. Muihin tehtäviin ja toimintoihin käytettyyn työaikaan luokiteltiin kyselystä seuraavat kohdat: 1. siivous ja puhtaanapito (pöytien pyyhkiminen, lasten vaatteiden kuivatus yms.), 2. lapsiryhmän muiden työntekijöiden työn ohjaaminen ja ohjeistaminen, 3. keskustelut työtovereiden kanssa muista kuin työhön liittyvistä aiheista, 4. sähköpostin lukeminen ja kirjoittaminen, 5. puhelimesta puhuminen ja 6. jonkin yllättävän tilanteen hoitaminen (esimerkiksi työntekijän tai lapsen sairastumisesta tms. johtuvan tilanteen selvittäminen). Tässä luokassa kaikkiin tehtäviin kuluva aikaa ilmaistaan *viikoittain* kuluvana aikana.

Tehtävä, johon tässä luokassa kuluu eniten aikaa viikoittain, on siivous ja puhtaanapito. Siivoukseen ja puhtaanapitoon kuluu *viikoittain* keskimäärin 1 tunti 48 minuuttia (ka) ja

mediaani on 1 tunti 40 minuuttia. Lapsiryhmän muiden työntekijöiden työn ohjaamiseen ja ohjeistamiseen kuluu aikaa *viikoittain* keskimäärin 47 minuuttia (ka) ja mediaani on 30 minuuttia. Keskusteluihin muiden työntekijöiden kanssa muista kuin työhön liittyvistä aiheista lastentarhanopettaja käyttää *viikoittain* keskimäärin 1 tunnin 5 minuuttia (ka) ja mediaani on 50 minuuttia. Sähköpostin lukemiseen ja kirjoittamiseen kuluu *viikoittain* aikaa keskimäärin 38 minuuttia (ka) ja mediaani on 30 minuuttia. Puhelimessa puhumiseen lastentarhanopettaja käyttää puolestaan keskimäärin 31 minuuttia (ka) ja mediaani on 25 minuuttia *viikoittain*. Lastentarhanopettajan tehtäviin kuuluu usein jonkin yllättävän tilanteen hoitaminen, tähän tehtävään kuluu keskimäärin 33 minuuttia ja mediaani on 20 minuuttia *viikoittain*. Kuvio 6. havainnollistaa näitä muihin tehtäviin ja toimintoihin kuluva aikaa *viikoittain*. Keskiarvot yhteenlaskettuna muihin tehtäviin ja toimintoihin käytetty työaika viikoittain on yhteensä 5 tuntia 22 minuuttia ja mediaanit yhteenlaskettuna 4 tuntia 15 minuuttia.

Kuvio 6. Lastentarhanopettajan työajan käyttö luokassa ”muut työtehtävät ja toiminnot”.

6.1.4 Työajan käytön erot eri koulutustaustaisten lastentarhanopettajan tehtävissä toimivien välillä

Selvitin myös, millaisia yhteyksiä vastaajien koulutustaustalla oli työajan jakautumiseen eri tehtäviin. Koulutustaustojen vertailussa yhdistin lastentarhanopettajan koulutuksen suorittaneet yhdeksi ryhmäksi, jonka lyhenteenä käytän LTO (n= 309). Samoin yhdistin erilaisen sosiaalialan koulutuksen saaneet omaksi ryhmäkseen, jota kuvaavana lyhenteenä käytän kirjainyhdistelmää SOS (n=149). Vertailin eri työtehtäviin joko viikoittain tai kuukausittain käytettyä aikaa tehtävän luonteesta ja vastausvaihtoehdoista riippuen. Vertailussa on käytetty molempien vastaajaryhmien ilmoittamien minuuttien **mediaaneja**. Kaikki seuraavat tehtävät aikoineen, löytyvät liitteessä olevasta taulukosta (liite 2).

Lastentarhanopettajan koulutuksen saaneilla kuluu *viikoittain* enemmän aikaa ennalta suunniteltuun pedagogiseen toimintaan (LTO 5 tuntia, SOS 3 tuntia) sekä tilanteesta tai lasten aloitteesta nousevaan pedagogiseen toimintaan (LTO 2 tuntia, SOS 1 tunti 30 minuuttia) verrattuna sosiaalialan koulutettuihin. Myös toimintatilojen järjestämiseen (LTO 1 tunti 15 minuuttia, SOS 1tunti) he käyttävät enemmän aikaa verrattuna sosiaalialan koulutettuihin. Sosiaalialan koulutuksen saaneilla puolestaan kuluu enemmän aikaa perustoimintoihin lasten kanssa (LTO 6 tuntia 40 minuuttia, SOS 7 tuntia 30 minuuttia) ja lasten ulkoilun valvontaan (LTO 5 tuntia, SOS 6 tuntia).

Lapsiryhmän ulkopuolisesta työajasta lastentarhanopettajakoulutuksen saanut käyttää enemmän aikaa *viikoittain* oman pedagogisen työn suunnitteluun ja valmisteluun (LTO 1 tunti ja 15 minuuttia, SOS 1 tunti), toimintamateriaalien huoltoon ja hankkimiseen (LTO 40 minuuttia, SOS 30 minuuttia) ja asioiden kirjaamiseen (LTO 50 minuuttia, SOS 45 minuuttia). Molemmilla ryhmillä kuluu yhtä paljon aikaa *viikoittain* keskusteluihin vanhempien kanssa ilman erillisen ajan sopimista (LTO ja SOS 1 tunti 40 minuuttia).

Kuukausittain tapahtuvista tehtävistä lastentarhaopettajakoulutuksen saaneet käyttävät enemmän aikaa pidemmän aikavälin pedagogisen toiminnan suunnitteluun (LTO 1 tunti ja 40 minuuttia, SOS 1 tunti) kuin sosiaalialan koulutuksen saaneet. Ennalta sovittuihin keskusteluihin vanhempien kanssa (LTO 1 tunti ja 30 minuuttia, SOS 1 tunti ja 20 minuuttia) ja yhteistyöhön päiväkodin ulkopuolisten tahojen kanssa (LTO 30 minuuttia,

SOS 20 minuuttia) lastentarhanopettajakoulutuksen saaneet käyttävät enemmän aikaa. Saman verran työaikaä käytetään oppimisympäristön kehittämiseen muokkaamiseen ja uudistamiseen (LTO ja SOS 1 tunti), palaveri-ihin muiden lapsiryhmän työntekijöiden kanssa (LTO ja SOS 4 tuntia 12 minuuttia) ja muihin päiväkodin kokouksiin (LTO ja SOS 4 tuntia).

Lastentarhanopettajakoulutuksen saaneet käyttävät enemmän aikaa *viikoittain* muiden työntekijöiden ohjaamiseen ja ohjeistamiseen (LTO 40 minuuttia, SOS 30 minuuttia), sähköpostin lukemiseen ja kirjoittamiseen (LTO 30 minuuttia, SOS 25 minuuttia) ja puhelimesta puhumiseen (LTO 25 minuuttia, SOS 20 minuuttia). Sosiaalialan koulutuksen saaneet puolestaan käyttävät enemmän työaikaä siivoukseen ja puhtaanapitoon (LTO 1 tunti ja 20 minuuttia, SOS 1 tunti ja 40 minuuttia) ja jonkin yllättävän tilanteen hoitamiseen (LTO 15 minuuttia, SOS 20 minuuttia) *viikoittain*. Saman verran käytetään aikaa keskusteluihin työkalvereiden kanssa muista kuin työhön liittyvistä asioista (LTO ja SOS 50 minuuttia).

Eri koulutustaustaisten vastaajien työajan käytön erojen merkitsevyyttä testattiin SPSS-ohjelmalla Mann-Whitney U -testillä (liite 3). Eri koulutustaustaisten lastentarhanopettajien ajankäytön erot eri tehtävissä oli tilastollisesti *erittäin merkitseviä* ($p < .001$) ennalta suunnitellussa pedagogisessa toiminnassa ($p = .000$) sekä sähköpostin lukemisessa ja kirjoittamisessa ($p = .000$). Lisäksi erot olivat *merkitseviä* ($p < .05$) viikoittaisessa suunnittelussa ja valmistelussa ($p = .005$), tilanteesta tai lasten aloitteesta nousevassa pedagogisessa toiminnassa ($p = .003$), ulkoilun valvonnassa ($p = .016$), tilojen järjestämisessä ($p = .032$), päiväkodin ulkopuoliseen yhteistyöhön käytetyssä ajassa ($p = .01$) ja asioiden kirjaamisessa ($p = .032$).

6.1.5 Kuntakohtaisia eroja

Vertailin eri kuntien **mediaaneja** (liite 4) ja seuraavassa lyhyesti kerron tästä. Vertailussa täytyy kuitenkin muistaa eri kuntien vastaajamäärät. Helsinki 179, Espoo 118, Vantaa 123, Kauniainen 7 ja Nurmijärvi 45. Vertailtaessa kyselyyn osallistuneiden kuntien mediaanien eroja lapsiryhmässä tapahtuvien tehtävien osalta, eniten aikaa *viikoittain* ennalta suunniteltuun pedagogiseen toimintaan (5 tuntia) ja tilanteesta tai lasten aloitteesta nousevaan pedagogiseen toimintaan (2 tuntia ja 5 minuuttia) käytetään Nurmijärvellä. Perustoimintoihin ja lasten ulkoilun valvontaan käytetään *viikoittain* eniten aikaa

Kauniaisissa (15 tuntia perustoiminnot ja ulkoilu 8 tuntia 20 minuuttia). Myös suunnitteluun ja valmisteluun käytetään *viikoittain* eniten aikaa Kauniaisissa (2 tuntia 30 minuuttia), samoin pidemmän aikavälin suunnitteluun (2 tuntia 6 minuuttia). Kaikissa muissa kunnissa käytetään yhtä paljon aikaa *viikoittain* suunnitteluun ja valmisteluun (1 tunti). Pidemmän aikavälin suunnitteluun puolestaan käytetään vähiten aikaa kuukausittain Vantaalla (1 tunti ja 15 minuuttia). Muista tehtävistä ja toiminnoista siivoukseen ja puhtaanapitoon Espoossa, Vantaalla ja Nurmijärvellä käytetään yhtä paljon aikaa, 1 tunti ja 40 minuuttia. Kaikissa kunnissa käytetään *viikoittain* saman verran aikaa keskusteluihin vanhempien kanssa ilman erillisen ajan sopimista, 1 tunti 40 minuuttia. Ennalta sovittuihin keskusteluihin vanhempien kanssa käytetään *kuukausittain* eniten aikaa Helsingissä ja Vantaalla 1 tunti 30 minuuttia.

6.2 Lastentarhanopettajille kuulumattomat tehtävät

Tehtäviä, jotka eivät vastaajien mielestä kuuluisi lastentarhanopettajille, tutkittiin avoimella kysymyksellä 47. (liite1). Kysymys kuului: *Kuuluuko päivittäin, viikoittain tai kuukausittain toistuviin tehtäviisi jotain, joka ei mielestäsi kuuluisi LTO:n tehtäviin. Jos näin on, kuvaile se lyhyesti tai kommentoi muuten tätä kysymystä.*

Vastauksia luokitellessa muodostui yksitoista vastausluokkaa: siivoustehtävät, tekstiilihuollontehtävät, kiinteistöhuollon tehtävät, keittiötehtävät, ”paperitehtävät”, sijaisjärjestelyihin ja työvuorojen organisointiin liittyvät tehtävät sekä lapsiryhmässä ja lapsiryhmän ulkopuolella tapahtuvat tehtävät sekä johtajan tehtäviin pohjautuvat tehtävät. Lisäksi oli muut luokka ja avoin luokka missä tuli ilmi selkeästi kuvattuja eri ammattiryhmille kuin lastentarhanopettajille kuuluvia tehtäviä ja kannanottoja siihen, mistä ajasta nämä kaikki, ”ei lastentarhanopettajille kuuluvat tehtävät”, ovat pois lastentarhanopettajan työssä. Avoimessa luokassa on myös työnjakoon tai toimintaan liittyviä mainintoja. Luokkien supistamisen jälkeen jäi jäljelle kolme luokkaa: lapsiryhmässä ja lapsiryhmän ulkopuolella tapahtuvat tehtävät, muut tehtävät ja toiminnot sekä muut maininnat luokka. Tulosten yhteenvedon onnistumiseksi luokkien muodostamisessa hyödynnettiin minuuttikysymyksen analysoinnissa käytettyjä luokkia: lapsiryhmässä ta-

pahtuvat tehtävät, lapsiryhmän ulkopuolella tapahtuvat tehtävät sekä muihin tehtäviin ja toimintoihin käytetty työaika.

6.2.1 Lapsiryhmässä ja lapsiryhmän ulkopuolella tapahtuvat tehtävät

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittävät lastentarhanopettajan tehtäväksi tasapainoisen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuden luomisen. Tasapainoiseen kokonaisuuden luomiseksi lastentarhanopettajalle kuuluu tehtäviä lapsiryhmässä ja lapsiryhmän ulkopuolella. Tutkimuskysymykseen, mitkä tehtävät eivät kuulu lastentarhanopettajan tehtäviin, vastaajista 32 mainitsi tehtäviä, jotka tapahtuvat lapsiryhmässä ja lapsiryhmän ulkopuolella. Tämä luokka on tärkein osa lastentarhanopettajan työtä ja sen määrittämistä, mutta siihen voidaan sijoittaa myös tehtäviä, jotka eivät tunnu lastentarhanopettajasta mielekkäiltä. Nämä maininnat kertovat osaltaan työajan käytön ongelmista. Kysymys on tehtävien välisestä tasapainosta tai sen horjumisesta. Kysymys ei välttämättä ole siitä, ettei vastaaja kokisi jonkin tehtävän kuuluvan lainkaan lastentarhanopettajan työhön, vaan siitä, että tällainen tehtävä vie aikaa lastentarhanopettajan ydintehtävästä. Tähän ryhmään kuuluu myös tehtäviä, jotka eivät ensisijaisesti ole lastentarhanopettajan työtä, kuten siivous ja puhtaanapito.

Tähän luokkaan liitettiin kaikki maininnat, joissa puhuttiin keskusteluista ja yhteistyöstä vanhempien kanssa, yleisestä ja toimintaympäristön järjestämisestä, muiden työntekijöiden pedagogisesta ohjaamisesta, lasten varhaiskasvatussuunnitelmien ja esiopetussuunnitelmien kirjaamisesta, ulkoilutilanteista, lepohetkistä, toiminnan organisoinnista sekä perushoidosta. Vastaajat olivat maininneet lepotilanteet ja ulkoilut sellaisina aikoina, jotka voitaisiin käyttää järkevämmiin muihin tehtäviin:

”Lisäksi LTO: n ei mielestäni kuuluisi olla nukkarissa tai pyyhkiä pöytiä jos näiden ko. asioiden takia ei ole suunnittelu-aikaa.”

”En aina ymmärrä ulkoiluja, joitten aikana voisin tehdä lapsiryhmän tarpeita vastaavaa työtä sisällä ulkona olemisen sijaan. Vaikka ulkoilusta pidänkin.”

Usean lastentarhanopettajien mielestä erilaisiin keskusteluihin ja yhden vastaajan mukaan nimenomaan vanhempien ohjeistukseen kuluu liikaa aikaa:

”Työnkuvaan lisääntyy jatkuvasti erilaiset keskustelut, jotka vievät kohtuuttoman ajan lto:n työstä lasten kanssa.”

”Vanhempien asioiden hoitaminen. Perheitä täytyy paljon ohjata eri palveluihin tai täyttää papereita heidän kanssa ja muistutella jatkuvasti hoidettavista asioista.”

Muutamassa vastauksessa perushoidon nähtiin vievän liikaa aikaa, lastentarhanopettajan työnkuvaan nähden:

”Tällä hetkellä tuntuu, että perushoittoon menee kakki aika.”

”Hoidan myös hyvin paljon perushoidollisia tilanteita, sillä lastenhoitajiemme mielestä lto: n työ ei ole erilaista kuin lh: n.”

6.2.2 Muihin tehtäviin ja toimintoihin liittyvät tehtävät

Muihin tehtäviin ja toimintoihin liittyviä tehtäviä tuli yhteensä 366 mainintaa. Viittaukset jakautuivat kolmenlaisiin tehtäviin: organisointiin ja ennakoidmiseen liittyviin tehtäviin, puhtaanapitoon ja huoltoon liittyvät tehtävät ja päiväkodin johtajan tehtävät. Organisoinnista ja ennakoidmisesta suurin määrä viittauksista (16 kpl) liittyi työvuorojen organisointi tehtäviin. Työvuorojen organisointiin liittyivät kaikki erilaisiin työvuoro-ohjelmiin liittyvät tehtävät ja erilaiset työvuorojen sovittamiset oman päiväkodin sisällä ilman ulkopuolista työvoimaa. Vastauksissa työvuorojen organisointitehtäviin viitattiin esimerkiksi seuraavanlaisesti:

”Työvuorojen laatiminen, mihin kuuluu turhankin paljon aikaa. Tiimissä muut eivät halunneet tehdä em. hommaa.”

”Olen titania vastaava, eli suunnittelen ja kirjaan kaikki päiväkodin työntekijöiden työvuorot titania- järjestelmään. Tähän tehtävään menee kuukausittain ainakin 3 tuntia.”

Toinen organisointiin ja ennakoidmiseen liittyvä vastausluokka olivat sijaisjärjestelytehtävät, 10 viittausta. Tähän luokkaan valitsin kaikki vastaukset, jotka liittyivät muun muassa sijaisten tilaamiseen, vastaan ottamiseen ja perehdytykseen, jotka lastentarhanopettaja hoitaa omassa toimipisteessään. Sijaisjärjestelytehtävien ajateltiin kuuluvan usein päiväkodin johtajalle, vaikka lastentarhanopettaja tehtävää hoitaakin. Sijaisjärjestelytehtäviin liittyvissä vastauksissa kirjoitettiin:

”Henkilökunnan äkillisissä poissaoloissa sijaistarpeen laskeminen isossa talossa vie kohtuuttomasti aikaa ja on selvästi esimiehelle kuuluva tehtävä taata riittävä henkilökunta.”

”työaikaa vie paljon sijaisasioiden selvittäminen, esim. selvitettävä koko talon tilanne (viisi ryhmää) onko työntekijöitä talossa lapsimäärän nähden liikaa, jos on mietittävä miten resurssit jaetaan ja vasta sitten soitettava sijaisia. Koko tämän ajan lapset yhden aikuisen vastuulla.”

”Paperitehtäviin” laskin erilaiset kaavakkeiden täyttämiset, paperitehtävät ja tietokoneella tapahtuvat vapaaehtoiset/pakolliset tehtävät. Tähän luokkaan en ottanut mukaan varhaiskasvatussuunnitelmien (vasu) ja lasten esiopetussuunnitelmien (leops) kirjoitukseen liittyviä mainintoja, koska ne kuuluvat lapsiryhmässä ja lapsiryhmän ulkopuolella tapahtuviin tehtäviin. Erilaisiin ”paperitehtäviin” viitattiin 13 kertaa. Erilaisia ”paperitehtäviä” oli muun muassa:

”sähköposti henk.kohtaiset/ helsingin kaupungilla”

”talonmiehen palvelujen tilaaminen sähköisesti”

”Jokapäiväinen ilmoittaminen koulun keittiöön seuraavan päivän ruokailijoiden määrästä.”

Suurimmaksi luokaksi vastausten mainintojen määrän perusteella tässä muihin tehtäviin ja toimintoihin liittyvässä luokassa muodostuivat erilaiset puhtaanapitoja huolto tehtävät, yhteensä 307 eri viittausta. Siihen kuuluivat erilaiset siivoustehtävät, tekstiilihuollon tehtävät, kiinteistöhuollon tehtävät ja keittiötehtävät. Mainintoja siivoustehtävistä oli kaikkein eniten 152 kappaletta. Siivoustehtävät käsittivät laajasti kaikkia erilaisia siivoukseen liittyviä toimenpiteitä. Vastauksissa puhuttiin paljon seuraavan tyyppisistä tehtävistä:

”siivoaminen, lattioiden lakaisu ja moppaus, pöytien pyyhkiminen”

”siivoustyöt päivittäin (pöydät ja lattiat), keväisin ikkunanpesut omassa ryhmässä”

”Pöytien pyyhkiminen, pissojen siivoaminen vessasta, lasinsirpaleiden imuroiminen – – pölyjen pyyhkiminen.”

Tekstiilihuolto tehtäviin viitattiin yhteensä 106 kertaa. Tekstiilihuollon tehtäviin luin kaikki lasten vaatteisiin liittyvät pesu-, kuivaus-, järjestely- yms. tehtävät ja lakanoiden vaihdon sekä pesemisen. Lakanoiden vaihto ja lasten vaatteiden (erityisesti kuravaattei-

den) käsittely tuntui olevan yksi kuluttavimmista tehtävistä lastentarhanopettajan työssä. Tekstiilihuoltoon liittyvistä tehtävistä kirjoitettiin esimerkiksi näin:

”Kuravaatteiden kääntelyä aamuisin, jotta saataisiin ne kuiviksi ennen kuin lähdemme lasten kanssa ulos ja kuravaatteiden laittoa paikoilleen”

”Lasten pyyheliinojen ja sänkyvaatteiden vaihto ja pesu tai pesulaan toimittaminen,”

Kiinteistöhuollon tehtäviin viitattiin 33 kertaa. Kiinteistöhuollon tehtäviin kuului laajasti erilaisia ns. talonmiehen tehtäviä. Kiinteistöhuollon tehtäviin kuului muun muassa seuraavanlaisia vastauksia:

”Pihan siivoaminen, hiekoitus, rappujen lumen luonti.”

” – – korjaukset (sängyt, ovet, huonekalut, termostaatit, pihakalusteet yms.), pihatytöt (lumityöt, hiekoitus, turvahiekan pöyhminen ja lisääminen yms.), ”

Viimeinen puhtaanapitoon ja huoltoon liittyvän luokan alue oli keittiötehtävät, joihin oli viitattu 16 kertaa. Keittiötehtävien sisältö oli tiskaukseen ja ruokahuoltoon painottuneita tehtäviä. Keittiötehtäviä kuvattiin näin:

”Astioiden tiskaaminen välipalan ja aamupalan yhteydessä”

” – – ruuan vastaanottaminen ja lämpöön laittaminen ”

Muihin toimintoihin ja tehtäviin luin myös päiväkodin johtajan tehtävät. Päiväkodin johtajan tehtäviin viitattiin vastauksissa yhteensä 20 kertaa. Päiväkodin johtajan tehtävät pidin erillään muihin ammattiryhmiin viittaavista vastauksista, koska ajattelen johtajan tehtävien olevan yleisimmin juuri *lastentarhanopettajien* vastuulla, toisin kuin muut päiväkodissa tapahtuvat työt ovat usein sekä lastentarhanopettajan että lastenhoitajan vastuulla. Päiväkodin johtajan tehtävät mainittiin usein muun vastauksen yhteydessä, erityisesti sijaisjärjestelyihin viitattaessa. Päiväkodin johtajan tehtäviin liittyviin viitauksiin laskettiin myös varajohtajan tehtävä maininnat. Päiväkodin johtajalle kuuluvista tehtävistä kirjoitettiin muun muassa näin:

”Päivähoitotoimiston kanssa asioiminen lasten asioissa esim. maksut, lopetukset, hoitoaikasopimukset ym. Johtajalle tulevien puhelujen vastaanottaminen ja soittopyyntöjen ym. asioiden järjestely”

”Kyllä, paljon ylimääräistä selvittämistä ja asioiden hoitoa päiväkodin toimintaan ym. liittyen. Esimiehen hoitamattomien/ delegoimien asioiden hoitoa. Erilaisia vastuutehtäviä, joita työyhteisön ja paikan toimimisen kannalta on tehtävä.”

6.2.3 Muut maininnat -luokka

Muut maininnat -luokkaan sijoitettiin 63 viittausta. Muut maininnat -luokkaan muodostettiin kaksi alaluokkaa, muut ja avoin luokka. Muut luokkaan tuli vähiten mainintoja 5 kappaletta. Muut-luokan maininnoissa oli yksi maininta, joka liittyi opiskelijoiden ohjaukseen ja loput neljä liittyi erilaisiin kokouksiin ja muiden ryhmien päästämiseen kokoukseen tai tiimipalaveriin.

Avoimessa luokassa oli 58 viittausta. Avoimeen luokkaan kuului laaja kirjo erityyppisiä vastauksia. Yksi osa vastauksista oli suoraan muiden ammattiryhmien tehtäviä:

”– , jotka eivät kuulu työhöni (kuuluisivat perheneuvolaan ym. psykologin työnkuvaan)”

”– – Laitosapulaiset ja päiväsiivoojat takaisin taloihin jotta aikaa jäisi siihen työhön johon meidät on koulutettu!!!”

”päiväkodin entisten laitospulaiden työt, jotka ovat siirtyneet heidän poistuttuaan vahvuudesta”

Avoimessa luokassa oli myös vastauksia joissa viitattiin suoraan tyytymättömyyteen, ”kaikki tekee kaikkea”-työnjakomallia kohtaan:

”Työyhteisössäni kaikki tekevät kaikkea; pöytien pyyhkimistä yms. Itse olen sopeutunut tähän toimintamalliin, vaikei se mielestäni ihan järkevää olekaan.”

”Kaikki tekee kaikkea mallissa joudun sivusta seuraamaan mielestäni ammattitaidoton- ta puuhastelua lasten kanssa. Tai tekemättä jättämistä.”

Avoimessa luokassa oli suoria mainintoja myös siitä miten muut työt vievät aikaa pedagogiselta toiminnalta ja sen suunnittelulta:

”Suunnittelu-aikaa ei ole lainkaan, eikä asioiden kirjaamiseen ole aikaa.”

”Pöytien pyyhkiminen ja siivous ei kuulu lto: n tehtäviin, aika pois toiminnan suunnittelusta ja valmisteluista.”

”Siivous, vaatehuolto yms. vie aikaa pois pedagogiselta työltä.”

”Aivan mahdoton kysymys, kun suunnittelu-aikaa ei ilman lapsiryhmää juuri ole.”

7 Luotettavuus

Tutkimuksessani luotettavuuden tarkastelussa on otettava huomioon sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden tarkastelun lähtökohtia. Tutkimuksen luotettavuuden takia tutkijan tulee olla tietoinen siitä, että tekee analyysin tiedonantajien ehdoilla eikä omien ennakkoluulojensa saattelemana (Tuomi & Sarajärvi 2004, 98). Luotettavuutta on perinteisesti kuvattu kahdella termillä: reliabiliteetilla (tutkimuksen toistettavuus) ja validiteetilla (tutkimuksessa mitattiin mitä pitikin) (Metsämuuronen 2000, 50). Reliabiliteetin ja validiteetin käsitteiden käyttöä on kritisoitu laadullisessa tutkimuksessa ja ehdotettu käsitteiden hylkäämistä (Tuomi & Sarajärvi 2006, 133–134). Seuraavissa kappaleissa pohdin oman tutkimukseni luotettavuutta.

Tutkimuksessani on keskeisempää tarkastella luotettavuutta validiteetti-käsitteen kautta. Validiteetti jaetaan sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Ulkoinen validiteetti kuvaa tutkimuksen yleistettävyyttä. (Metsämuuronen 2008, 55.) Tutkimukseni tuloksia voidaan yleistää suuren otosjoukon takia ($N=472$ ja $N=185$). Yleistettävyydessä on kuitenkin otettava joltain osin vastaamatta jättäneiden määrä, joka oli viiden minuuttivastauksen kohdalla yli 50 % ja koko tutkimukseen vastanneiden prosentuaalinen osuus suhteessa kaikkiin mahdollisiin vastaajiin (kuntien yhteenlaskettu lastentarhanopettajien määrä 2951). Yleistettävyyden voidaan ajatella toteutuvan pääkaupunkiseudulla, sillä tutkimuksen perusjoukko olivat pääkaupunkiseudulla toimivat lastentarhanopettajat. Yleistettävyyttä parantaessa olisi perusteltua erottaa vielä alle 3-vuotiaiden ja yli 3-vuotiaiden ryhmissä toimivat lastentarhanopettajat, sillä ajankäytön painotus on varmasti erilainen näissä ryhmissä.

Sisäinen validiteetti tarkoittaa tutkimuksen omaa luotettavuutta. Keskeistä sisäisessä validiteetissa on pohtia, mitattiinko mittarilla sitä, mitä on tarkoitus (Metsämuuronen 2008, 55). Tutkimuksessa haluttiin mitata aikaa ja mittari toimi hyvin, mutta mittarin luotettavuutta olisi voitu parantaa vielä ohjeistamalla vastaajia vastaamalla vain minuutteina. Mittarin luotettavuutta arvioidessa on otettava huomioon sen pituus, pitkä kysely saattoi vaikuttaa negatiivisesti vastaajien määrään ja heidän asennoitumiseen vastaamisesta kohtaan. Kyselyn kokonaispituus on saattanut myös aiheuttaa vastaajien keskellä ns. hutilointia. Osa vastaajista on saattanut vastata ympäri pyöreästi. Kattavien vastauksien saamiseksi olisi kysymyksessä 46. voinut olla vielä avoin kohta viimeisenä. Avoimeen

kohtaan vastaaja olisi saanut merkitä tehtäviä, joita ei mahdollisesti osattu kysyä ja niihin kuluva aikaa.

Arvioitaessa tutkimukseni luotettavuutta laadullisen tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta on kiinnitettävä huomio kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointikriteereihin: uskottavuuteen, varmuuteen ja vahvistuvuuteen. Uskottavuus (vastaavatko tutkimuksen käsitteellistämiset ja tulkinnat tutkittavien käsityksiä) toteutuu tutkimuksessani käsitteiden ja tulkintojen osalta. (Eskola & Suoranta 2005, 211–212.)

Lastentarhanopettajakoulutukseni ja työkokemukseni auttoivat vastausten ymmärtämisessä ja tulkitsemisessä. Olen pyrkinyt tiedostamaan ennako-oletukseni tulkintoja tehdessäni.

Vahvistuvuus (muut tutkimuksen tukevat tulkintoja) toteutuu siinä määrin, kuin aihetta on tutkittu (Eskola & Suoranta 2005, 212). Aikaisemmin tehdyt tutkimukset lastentarhanopettajien työajankäytöstä ovat tuloksiltaan samansuuntaisia kuin omat tulokseni. Toki vuosien kulumisen näkyy verrattaessa esimerkiksi Huttusen (1977) tutkimukseen mutta lastentarhanopettajan työnkuva on säilynyt melko samantyyppisenä kaikkien päiväkoteja kohdanneiden muutosten jälkeenkin. Huttusen (1977) tapa tutkia aihetta oli samansuuntainen kuin minun tapani. Tutkimuksen *Päiväkoti ammattikuntien taistelujen kenttänä* (Kinos 1997) tulokset ovat samansuuntaisia, työkulttuuri ”kaikki tekevät kaikkea” tuntuu olevan edelleen näkyvissä. Teoriassa esittelemäni Karilan ja Kupilan (2010) selvityksen tulokset tukevat myös oman tutkimukseni tuloksia. Lastentarhanopettajien työaika kuluu paljon tehtäviin, jotka eivät ole lastentarhanopettajan ydintehtävää. Tämä kertoo epäselvien tehtäväkuvien olemassaolosta.

Muita tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavia seikkoja on tutkimuksen tekoajankohta. Tutkimus tehtiin keväällä, jolloin päiväkotien toimintakausi on jo hyvin pitkällä. Toimintakauden aikana työajan käyttö on ehtinyt vakiintua ja lastentarhanopettajilla on ollut mahdollista arvioida työajan käyttöään.

8 Pohdintaa

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lastentarhanopettajan työajan käyttöä ja eri koulutustaustaisten lastentarhanopettajien työajan käytön eroja sekä tehtäviä jotka eivät vastaajien mielestä kuulu lastentarhanopettajan tehtäviin.

8.1 Tulosten tarkastelua ja johtopäätöksiä

Lastentarhanopettajan työajan käyttöä voidaan kuvata erittelemällä työajan kuvaus viikoittain toistuvien tehtävien mukaan. Yhdistämiseen käytetään viikoittain arvon **keskiarvoja** ja **mediaaneja**. Työaika jakautuu viikoittain seuraaviin tehtäviin:

Taulukko 1. Lastentarhanopettajan työajan jakautuminen eri tehtäviin viikoittain.

TEHTÄVÄ	keskiarvo (ka)	mediaani (md)
Ennalta suunniteltu pedagoginen toiminta	4 tuntia 26 minuuttia	4 tuntia
Tilanteesta tai lasten aloitteesta nouseva pedagoginen toiminta	2 tuntia 58 minuuttia	1 tunti 40 minuuttia
Oman pedagogisen työn suunnittelu ja valmistelu	1 tunti 22 minuuttia	1 tunti
Lasten ulkoilun valvonta	6 tuntia ja 17 minuuttia	5 tuntia
Perustoiminnot lasten kanssa	8 tuntia 9 minuuttia	6 tuntia 50 minuuttia
Toimintamateriaalien huolto ja hankkiminen	50 minuuttia	40 minuuttia
Toimintatilojen järjestäminen	1 tunti ja 19 minuuttia	1 tunti
Päivittäiset keskustelut vanhempien kanssa	1 tunti 58 minuuttia	1 tunti 40 minuuttia
Asioiden kirjaaminen	1 tunti 1 minuuttia	50 minuuttia
Lapsiryhmän muiden työntekijöiden ohjaaminen ja ohjeistaminen	47 minuuttia	30 minuuttia
Sähköpostin lukeminen ja kirjoittaminen	38 minuuttia	30 minuuttia
Puhelimessa puhuminen	31 minuuttia	25 minuuttia
Jonkin yllättävän tilanteen hoitaminen	33 minuuttia	20 minuuttia
Työhön liittymätön keskustelu työkavereiden kanssa	1 tunti 5 minuuttia	50 minuuttia
Siivous ja puhtaanapito	1 tunti 48 minuuttia	1 tunti 40 minuuttia
Yhteensä	33 tuntia 52 minuuttia	26 tuntia 55 minuuttia

Näiden lisäksi lastentarhanopettaja tekee tehtäviä, joita tehdään harvemmin eli tässä mittauksessa kuukausittain.

Yhdistettäessä kaikkiin eri tehtäviin kuluvien aikojen keskiarvot saadaan niistä tulosten mukainen kokonaistyöaika keskiarvojen mukaan 37 tuntia 24 minuuttia ja mediaanit yh-

teenlaskettuna 29 tuntia 56 minuuttia viikoittain. Näihin aikoihin on laskettu yhteen kaikki viikoittaiset työtehtävät ja kuukausittain tapahtuvien tehtävien kokonaisaika jaettuna 4,2:lla.

Työajan käyttöä vertailtaessa eri koulutustaustaisten vastaajien välillä, käyttivät lastentarhanopettajan koulutuksen saaneet enemmän aikaa ennalta suunniteltuun ja tilanteesta tai lasten aloitteesta nousevaan pedagogiseen toimintaan verrattuna sosiaalialan koulutuksen saaneisiin. Myös oman työn suunnitteluun ja valmisteluun lastentarhanopettajakoulutuksen saaneet käyttivät enemmän aikaa. Tämä tukee sitä olettamusta, että lastentarhanopettajakoulutuksen käyneet ovat saaneet pedagogisen koulutuksen ja täten heillä on myös pedagogisempi ote työhönsä.

Kaikkia vastausvaihtoehtoja vertailtaessa perushoitoon, lasten ulkoilun valvontaan, siivouksen ja puhtaanapitoon sekä jonkin yllättävän tilanteen hoitamiseen kului sosiaalialan koulutuksen saaneilla lastentarhanopettajilla enemmän aikaa kuin yliopistollisen tai opistotasaisen koulutuksen saaneilla.

Tulosten mukaan lastentarhanopettajan työajan jakautuminen ja vastaajien mielipiteet lastentarhanopettajille kuulumattomista tehtävistä tukivat toisiaan. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen vastauksista vastaajat määrittelivät kuluvan paljon aikaa ulkoilun valvontaan sekä siivous- ja puhtaanapitotehtäviin viikoittain. Kolmannen tutkimuskysymyksen vastauksissa vastaajat näkivät puolestaan juuri näiden tehtävien vievän liikaa aikaa lastentarhanopettajan työstä.

Tulosten perusteella voin miettiä, toteutuvatko lastentarhanopettajan työaikaa koskevat erityismääräykset. On selvää, että lastentarhanopettajilla on määräyksiin nähden (8 % viikoittaisesta työajasta kuuluu olla lapsiryhmän ulkopuolista työaikaa) liian vähän suunnittelu aikaa. Viikoittain suunnittelu aikaa oman pedagogisen toiminnan suunnitteluun ja valmisteluun oli keskiarvon mukaan 1 tunti 22 minuuttia (3,6 % viikkotyöajasta) ja mediaanin mukaan 1 tunti (2,6 % viikkotyöajasta). Pidemmän aikavälin pedagogiseen toiminnan suunnitteluun käytetään keskiarvon mukaan 1 tunti 56 minuuttia ja mediaanin mukaan 1 tunti 30 minuuttia kuukausittain. Kyselyn perusteella 5,3 % vastaajista ei suunnittele omaa pedagogista toimintaansa viikoittain. Pitkän aikavälin suunnittelua

puolestaan ei kerro tekevänsä 9,8 % vastaajista. Näissä luvuissa on mukana sekä lastentarhanopettajakoulutuksen että sosiaali-alan koulutuksen saaneet vastaajat.

Muihin suunnittelu-aikaa mitanneisiin tutkimuksiin verrattuna luvut ovat varsin alhaisia. Opetusalan ammattijärjestö on tutkinut vuosina 2006, 2009 ja 2013 suunnitteluajan käyttöä lastentarhanopettajille suunnatussa työaika-kyselyssä. Kysely lähetettiin kaikille Suomessa toimiville kunnallisten päiväkotien yhteysopettajille. Kyselyn mukaan vuonna 2006 lastentarhanopettajat saivat käyttää keskimäärin 3 tuntia 50 minuuttia työajastaan suunnitteluun. Vuonna 2009 vastaava aika koko maan osalta oli 3 tuntia 5 minuuttia. Espoon osalta aika oli 2 tuntia 11 minuuttia, Helsingin 2 tuntia 37 minuuttia ja Vantaan osalta 2 tuntia 26 minuuttia. Uusimman tekeillä olevan tutkimuksen mukaan koko maan osalta suunnittelu-aika näyttäisi toteutuvan 8 % suuruisena kokonaistyöajasta. Tähän tutkimukseen verrattaessa on huomioitava, että OAJ:n kyselyn vastaajat olivat lastentarhanopettajien yhdistysaktiiveja, joten tämä voi näkyä myös suunnitteluajan käytössä. Aktiivit ovat usein valveutuneempia työajankäytön ja siihen liittyvän ohjeistuksen suhteen. (OAJ 2006; OAJ 2009; OAJ 2013.)

Kun lastentarhanopettajilta kysyttiin tehtävistä, jotka eivät heidän mielestään kuulu lastentarhanopettajan tehtäviin, selkeimmin tulivat esille kaikki siivous ja tekstiilihuoltoon liittyvät tehtävät. Nämä ovat juuri niitä tehtäviä, joista on ollut erimielisyyksiä 1990-luvun alkupuolelta asti, kuten muun muassa Kinon (1997) on todennut tutkimuksessaan. Tulosten perusteella voin olettaa, että nämä entisen laitospulaisen tehtävät vievät lastentarhanopettajalta aikaa pedagogisesta työstä ja suunnitteluajasta. Tutkimus antaa viitteitä siitä, että myös erilaiset organisointitehtävät, joista osa kuuluisi vastaajien mielestä päiväkodin johtajalle, vievät osan lastentarhanopettajan työajasta.

Avoimien vastauksien perusteella voin havaita pientä haparointia varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja sosiaali- ja terveysministeriön laatiman tehtävärakennesuosituksen toteuttamisessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ilmestyttyä ei työnkuvia ole selkiytetty ja suositusten toteuttaminen onkin jäänyt kunkin päiväkodin omalle vastuulle. On mahdollista, että esimerkiksi voimakastahtoisimmat työntekijät saavat määrittellä, mikä tehtävä kullekin kuuluu. Tulokset viestivät edelleen valloillaan olevasta ”kaikki tekevät kaikkea”-työnjakomallista. Tämä näkyy selvästi työajan jakautumisessa ja painottumisessa perushoittoon ja ulkoiluun. Tulevaisuudessa toimenkuvien selkiyttä-

miseen olisi panostettava, jotta päiväkotien toimintakulttuuri muovautuisi kohti aitoa moniammatillista työtettä. Tämä mahdollistaisi puolestaan varhaiskasvatussuunnitelmien nykyistä laadukkaamman toteutuksen.

Tulosten mukaan on olemassa laaja kirjo erilaisia tapoja tehdä työtä. Nykyiset ohjeistukset, lait sekä säädökset antavat mahdollisuuden jokaiselle tehdä työtä haluamallaan tavalla. Työtapoja, suunnitelmien toteutumista tai esimerkiksi työnjakoa ei kontrolloida millään tavalla. Päiväkotien linjaukset eri asioihin ja toimintatapoihin ovat paljolti riippuvaisia päiväkodin johtajan tavasta mieltää työ päiväkodissa. Yhdenmukaisten toimintatapojen varmistamiseksi, tulisi miettiä jonkinlaista seuranta. Ennen sitä ei voida puhua yhtenäisestä päivähoidosta ja sen laadusta.

8.2 Pohdintaa ja jatkotutkimusaiheita

Tutkimukseni tulokset vahvistivat oletuksiani ”kaikki tekevät kaikkea” -työtavasta ja pedagogisen suunnitteluajan puutteesta sekä lastentarhanopettajien tyytymättömyydestä tiettyjen tehtävien hoitamiseen että niihin liittyvään työnjakoon ja tehtäviin kuluvaan aikaan.

Varhaiskasvatuksen laadun kannalta on keskeistä miettiä, miten saadaan toteutumaan lastentarhanopettajille kuuluva suunnittelu-aika. On muistettava, että suunnittelu on keskeinen osa työtä. Tämä parantaa koko tiimin työn laatua, onhan suunniteltu ja tavoitteellinen toiminta kirjattu myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Tulisi myös pohdita, mille ammattiryhmälle siivous- ja puhtaanapitotehtävät kuuluvat. Pitäisikö esimerkiksi päiväkotiapulaisia lisätä tai heidän tehtäviään miettiä uudelleen?

Tutkimuksessani tuli selkeästi esille ”kaikki tekevät kaikkea” -työnjakomalli ja siihen liittyvät ajankäyttö ja organisointiongelmien. Pohdittaessa tämän työnjakomallin vaikutuksia lastentarhanopettajan työhön voi olla, että lastentarhanopettaja on niin sanotussa vastuuvuorossa vain kerran kolmessa viikossa, mikäli päiväkodissa on käytössä työvuoroon sidottu työnjakomalli. Tällöin lastenhoitajat joutuvat toimimaan tehtävissä, johon heidän koulutuksensa ei anna riittäviä valmiuksia. Työnjakomallissa, jossa ”kaikki te-

kevät kaikkea”, molemmat ammattikunnat joutuvat kieltämään oman ammatillisen taustansa ja omaan ammattiinsa kuuluvat erityisosaamisen alueet.

Työnjaon selkiyttäminen tulevaisuudessa on monen tahon toivomus, ja ajan mittaan sillä on merkitystä myös varhaiskasvatuksen laadun takaamisessa. Selkeä mutta joustava työnjako auttaa molempia ammattikuntia jaksamaan työssään ja motivoitumisessa siihen. Myös nuorien vastavalmistuneiden lastentarhanopettajien työssä pysymisen kannalta on varmasti tärkeää, että työn todellisuus ja työnkuva vastaa käsityksiä lastentarhanopettajalle kuuluvista työtehtävistä ja vastuista. Onnismaan, Tahkokallion ja Lipposen (2012) tutkimuksen tulosten mukaan juuri työn organisointiin liittyvät ongelmat vaikuttavat alalla pysymiseen. Erityisesti epäselvä työnjako vaikuttaa tähän. (Ahola 2012.)

Uuden varhaiskasvatuslain tulisi muodostaa kehikko, joka mahdollistaa selkeän moniammatillisen työotteen varhaiskasvatuksessa. Lastentarhanopettaja on henkilö, joka vastaa pedagogiikasta. Myös lastentarhanopettajan suunnitteluajankäytön ohjeistukset tulisi selkeyttää. Lastentarhanopettajien tulisi itse myös pitää kiinni suunnitteluajan tärkeydestä ja lopettaa siitä tinkiminen. Suunnitteluajasta vähennetään ensimmäisenä ajan puutteessa, mutta esimerkiksi erilaisiin kokouksiin ja palavereihin tutkimukseni mukaan aikaa löytyy.

Uuden lain myötä myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden velvoittavuus tulisi tulevaisuudessa tarkentaa ja valtakunnallisia tavoitteita tulisi arvioida. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laadinta tulee määritellä opetushallituksen tehtäväksi samaan tapaan kuin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden laatiminen. Paljon riippuu valmisteilla olevasta varhaiskasvatuslaista, miten siinä linjataan varhaiskasvatuksen tavoitteet. Kehittämistyöhön päästään varsinaisesti vasta lain valmistuttua, aikaisintaan vuonna 2015.

Tulosten mukaan perushoito ja ulkoilu vievät ison osan lastentarhanopettajan työajasta. Valmisteltua opetusta on päivittäin alle tunti viikoittaisen tuloksen perusteella. Ennalta suunniteltua ja tilanteesta nousevaa pedagogista toimintaa on keskimäärin 7 tuntia 24 minuuttia (ka) viikoittain. Tulosten perusteella ihmettelen esimerkiksi esiopetuksen toteutumista. Esiopetuksessa pedagogista toimintaa on määritelty olevan 20 tuntia viikos-

sa. On mahdollista, että ”kaikki tekevät kaikkea”- työkulttuuri ei mahdollista opettajalle tarpeeksi työaikaa pedagogiseen toimintaan, kun aikaa menee myös muihin niin sanottuihin opettajille kuulumattomiin tehtäviin, näin ei missään nimessä tulisi olla. Opettajan tulee saada tehdä työtä mikä on lasten edun mukaista ja hänen osaamiseen perustuvaa. Kamppailu työtehtävistä ja niihin liittyvistä vastuista tulisi loppua.

Mikäli kysely toistettaisiin, tulisi työnjakoon liittyvien kysymysten ohjeistusta selkeyttää. Lisäksi esimerkivastaustavan antamista tulisi pohtia yhtenäisten vastausten saamiseksi. Jatkotutkimuksen kannalta olisi mielenkiintoista tehdä sama kysely uudestaan, esimerkiksi vuosi uuden varhaiskasvatuslain voimaan astumisen jälkeen. Tällöin näkyisi jo tuloksia siitä, onko uusi laki selkeyttänyt tehtäväkuvia ja vastuualueita. Kiinnostavaa olisi myös selvittää lastentarhanopettajien ajatuksia, miksi tällainen ”kaikki tekee kaikkea”- työnjakomalli on käytössä ja miksi sitä ei saada muutettua.

9 Lähteet

Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuudesta 806/ 1992.

Ahola, M. (2012). Tolkku työvuoroihin. Opettaja-lehti 30.11.2012.

Alasuutari, P. (1994). *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Suoranta, J. (2005). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Filander, K. (2006). Työ, koulutus ja katoavat ammatti-identiteetit. Teoksessa: J. Mäkinen & E. Olkinuora & R. Rinne & A. Suikkanen (toim.) *Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen* (43–60). Jyväskylä: PS- kustannus

Hakkarainen, P. (2008). Pelastaako leikki varhaiskasvatuksen? Teoksessa: OAJ (toim.) *Varhaiskasvatus 2000- luvulla? Varhaiskasvatuspalvelut ja henkilöstön osaamisvaatimukset* (14–18). Helsinki: OAJ

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2010). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Hujala, E. & Puroila, A- M. (1998). Muuttuuko varhaiskasvatustyö päiväkodeissa ja mihin suuntaan? *Kasvatus* 29 (3), 297–309.

Hujala, E., Puroila, A- M. & Parrila- Haapakoski, S. & Nivala, V. (1998). *Päivähoidosta varhaiskasvatukseen*. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy.

Hujala, E. (2008). Mikä on varhaiskasvatuksen imago 2000- luvulla. Teoksessa: OAJ (toim.) *Varhaiskasvatus 2000- luvulla? Varhaiskasvatuspalvelut ja henkilöstön osaamisvaatimukset* (10–13). Helsinki: OAJ.

Huttunen, E. (1977). Päivähoitohenkilöstön toimenkuvatutkimus 2 osa: päivähoitohenkilöstön päivittäisten toimintojen ja työtehtävien kuvaus. Joensuu: Joensuun korkeakoulun offsetpaino.

Hänninen, S-L., & Valli, S. (1986). *Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia*. Keuruu: Otava.

Isoherranen, K. (2005). *Moniammatillinen yhteistyö*. Vantaa: WSOY.

- Järvinen, M., Laine, A., & Hellman- Suominen (2009). *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Helsinki: Kirjapaja.
- Jyrhämä, R. (2004). Sisällön erittelyn mahdollisuuksia. Taulukkolaskentaohjelma analysoinnin apuna. Teoksessa: P. Kansanen & K. Uusikylä (toim.), *Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät* (223–237). Jyväskylä: PS- Kustannus.
- Kaksonen, H., Karila, K. & Nummenmaa, A- R. (2006). Työssäoppiminen akateemisessa koulutuksessa – lastentarhanopettajankoulutuksen ongelmaperustainen oppimisympäristö. Teoksessa: J. Mäkinen & E. Olkinuora & R. Rinne & A. Suikkanen (toim.) *Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen* (221–236). Jyväskylä: PS- kustannus.
- Karila, K. & Kupila, P. (2010). *Varhaiskasvatuksen työidentiteettien muotoutuminen eri ammattilaissukupolvien ja ammattiryhmien kohtaamisessa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Karila, K.(2008). A Finnish viewpoint on professionalism in early childhood education. *European Early Childhood Education Research Journal* 16 (2), 210–223.
- Karila, K. (2008). Jääkö korkea ammatillinen osaaminen suomalaisen varhaiskasvatusjärjestelmän unelmaksi? Teoksessa: OAJ (toim.) *Varhaiskasvatus 2000- luvulla? Varhaiskasvatuspalvelut ja henkilöstön osaamisvaatimukset* (10–13). Helsinki: OAJ.
- Karila, K. & Nummenmaa, A. R. (2001). *Matkalla moniammatillisuuteen kuvauskohteenä päiväkoti*. Helsinki: WSOY.
- Kankare, L. (1997). *Urpusista mettiäisiin lastentarhanopettajan elämää*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Keskinen, S. (1999). Päiväkoti ja työyhteisön toimivuus. Teoksessa: S. Keskinen & N. Virtanen (toim.), *Päiväkoti työyhteisönä* (7–19). Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Keskinen, R. & Lounassalo, J. (2001). Elävätkö teoriat varhaiskasvatuksen arjessa. Teoksessa: K. Karila & J. Kinos & J. Virtanen (toim.), *Varhaiskasvatuksen teoria suuntauksia* (227–248). Jyväskylä: PS- kustannus.

- Kinos, J. (1997). Päiväkoti ammattikuntien kamppailujen kenttänä. Turku: Turun Yliopisto.
- Kinos, J.(2008). Professionalism – abbreeding ground for struggle. The example of the Finnish daycare centre. *European Early Childhood Education Research Journal* 16 (2), 224–241.
- KVTES(2012- 2013). Liite 5.
- Kopisto, K., Brotherus, A., Ojala, M. & Hytönen, J.(2008). *Varhaiskasvatuksen arvioinnin kartoitus ja kehittäminen Helsingin päivähoidossa*. Helsinki: Yliopistopaino.
- LTOL (2004). *Lastentarhanopettajan ammattietiikka*. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto
- LTOL (2005). Lastentarhanopettaja- varhaiskasvatuksen asiantuntija ja amattilainen. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto.
- Laki lastenpäivähoidosta ja siihen tehdyt muutokset 36/1973.
- Lipponen, L. (2012). Henkilökohtainen keskustelu. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005.
- Lujala, E. (2007). *Lastentarhatyö, kansanopetuksen osa ja kotikasvatuksen tukitoiminnan päämäärät ja toteutuminen pohjois-Suomessa 1800- Luvun lopulta vuoteen 1938*. Oulu: Oulu University Press.
- Lujala, E.(2008). Suomen julkisen varhaiskasvatuksen peruskiviä. Teoksessa Aili Helenius & Riitta Korhonen (toim.). *Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit, 203–214.
- Meretniemi, M. (2007). Hanna Rothman 1856–1920 Suomalaisen lastentarha- aatteen kehittäjä. Teoksessa *Ebeneser 100 vuotta lasten hyväksi* (59–69). Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Meretniemi, M. (2007). Elisabeth Alander 1859- 1940 Uranuurtaja uranuurtajan rinnalla. Teoksessa *Ebeneser 100 vuotta lasten hyväksi* (71–81). Hämeenlinna: Karisto Oy.

- Metsämuuronen, J. (2000). *Pienten aineistojen analyysi. Parametrittomien menetelmien perusteet ihmistieteissä*. Helsinki: International Methelp Ky.
- Metsämuuronen, J. (2008). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 2*. Helsinki: Methelp Ky.
- Nummenmaa, A., Karila, K., Joensuu, M. & Rönholm, R. (2007). *Yhteisöllinen suunnittelu päiväkodissa*. Tampere: Tampere University Press.
- Nummenmaa, L. (2008). *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.
- OAJ (2006). Lastentarhanopettajan työaika koskevat erityismääräykset. OAJ: julkaisut.
- OAJ (2009). Henkilökohtainen keskustelu Kristiina Johanssonin kanssa. 15.3.2013.
- OAJ (2010). Lastentarhanopettajan työaika koskevat erityismääräykset. OAJ: julkaisut.
- OAJ (2011). Lisää lastentarhanopettajia päiväkoteihin. OAJ: julkaisut.
- OAJ (2012). Selvitys lastentarhanopettajien ja erityislastentarhanopettajien kelpoisuustilanteesta, saatavuudesta ja riittävydestä keväällä 2012. OAJ: julkaisut.
- OAJ (2013). Henkilökohtainen keskustelu Kristiina Johanssonin kanssa. 15.3.2013.
- Onnismaa, E- L. (2010). *Lapsi, lapsuus ja perhe varhaiskasvatusasiakirjoissa 1967-1999*. Helsinki: yliopistopaino.
- Onnismaa, E-L & Kalliala, M.(2010). *Finnish ECEC policy: interpretations, implementations and implications*. Early Years 30 (3), 267–277.
- Onnismaa, E-L. & Valli, S. (2005). *Lastentarhanopettaja- varhaiskasvatuksen asiantuntija ja ammattilainen*. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto.
- Rechardt, H. (2007). Kasvattajaksi oppimassa- muistoja opiskelua ajoilta. Teoksessa *Ebeneser 100 vuotta lasten hyväksi* (107–117). Hämeenlinna: Karisto Oy.

- Rouvinen, R. (2007). ”Tässä työssä yhdistyy kaikki” lastentarhanopettajat toimijoina päiväkodissa. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Ruokonen, I. (2007). Ebeneser lastentarhanopettajien kouluttajien muistoissa. Teoksessa *Ebeneser 100 vuotta lasten hyväksi* (119–137). Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2007:14.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2011:14.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2004). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2006). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Stakes (2005). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*.
- Välimäki, A- L. (1998). *Päivittäin- Lasten (päivä)hoitojärjestelyn muotoutuminen varhaiskasvun ympäristönä suomalaisessa yhteiskunnassa 1800- ja 1900- luvulla*. Acta Universitas Ouluensis E 31. Oulu University Press.
- Välimäki, A- L. (1999). *Lasten hoitopuu*. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- THL (2011). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen päivähoidon tilastoraportti. Lasten päivähoido 2010 THL 460/2011.
- THL (2011) http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/lasten_sosiaalipalvelut/paivahoito –Käytetty 12.10.2012
- LTOL http://www.lastentarha.fi/portal/page?_pageid=535,474417&_dad=portal&_schema=PORTAL –Käytetty 12.10.2012

10 Liitteet

LIITE 1

46. Arvioi työajan jakautumista erilaisiin tehtäviin pitäen mielessä keskimääräistä työpäivää, jolloin olet aamu- tai keskivuorossa. Huomioi, että osa arvioitavista tehtävistä saattaa toistua harvemmin: esim. ainoastaan viikoittain tai kuukausittain.

Merkitse alla olevien tehtävien jälkeen arviosi aikamäärästä, joka niihin kuluu keskimääräisesti päivittäin, viikoittain tai kuukausittain omasta työajastasi. Esim. perustoitminnot: Päivittäin 60 min. Tiimipalaverit: viikoittain 45 min.

Toiminnot voivat mennä myös päällekkäin ja esim. pukemistilanteista (esim. 45 min/päivittäin) osa voi olla tilanteesta nousevaa pedagogista toimintaa (esim. 20 min/päivittäin). Merkitse tällöin molempiin kohtiin arviosi käytetystä ajasta.

Ennalta suunnitellun pedagogisen toiminnan ohjaaminen lapsiryhmässä. (Esim. suunnitellut musiikkihetket, liikunta, kuvallinen toiminta, aamupiirit jne.) ?

Minuuttia

Päivittäin

Viikoittain

Tilanteesta tai lasten aloitteesta nousevan pedagogisen toiminnan toteuttaminen ?

Minuuttia

Päivittäin

Viikoittain

Perustoitminnot lasten kanssa. (Esim. pukemistilanteet, päivälepo jne. Huom. EI ULKOILU) ?

Minuuttia

Päivittäin

Viikoittain

Lasten ulkoilun valvonta ?

Minuuttia

Päivittäin

Viikoittain

Toimintamateriaalien huolto ja hankkiminen. (Leikki- ja askeartelumateriaalit, pelit, kirjat jne.) ?

Minuuttia

Päivittäin

Viikoittain

Toimintatilojen järjestäminen. (Oppimis- ja leikkiympäristöjen järjestäminen, välineiden ja materiaalien esille ottaminen, lasten töiden esiin asettaminen, sesonki- ja juhlakoristelut yms.) ?

Minuuttia

Päivittäin

Viikoittain

Oppimisympäristön kehittäminen, muokkaaminen ja uudistaminen. ?

Minuuttia

Viikoittain

Kuukausittain

Siivous ja puhtaanapito. (Pöytien pyyhkiminen, lasten vaatteiden kuivatus yms.) ?

Minuuttia

Päivittäin

Viikoittain

Oman pedagogisen työn (esim. musiikki- tai liikuntatuokioiden) suunnittelu ja valmistelu. ?

Minuuttia

Päivittäin

Viikoittain

Pidemmän aikavälin pedagogisen toiminnan suunnittelu. (Esim. musiikki ja liikuntasuunnitelma koko toimintakaudeksi, teemojen ja projektien suunnittelu, leikin ohjaukseen, havainnointiin liittyvä suunnittelu ja organisointi.) ?

Minuuttia

Viikoittain

Kuukausittain

Lapsiryhmän muiden työntekijöiden työn ohjaaminen ja ohjeistaminen. ?

Minuuttia

Päivittäin

Viikoittain

Keskustelut työtovereiden kanssa muista kuin työhön liittyvistä aiheista. ?

Minuuttia

Päivittäin

Viikoittain

Keskustelut lasten vanhempien kanssa ilman erillistä ajan sopimista. ?

Minuuttia

Päivittäin

Viikoittain

Sovitut keskustelut lasten vanhempien kanssa. (Esim. VASU-keskustelut) ?

Minuuttia

Viikoittain

Kuukausittain (tai harvemmin)

Palaverit oman lapsiryhmän työntekijöiden kesken. ?

Minuuttia

Viikoittain

Kuukausittain

Muut päiväkodin kokoukset. (Myös jos on lähialueen yhteinen tms. päiväkotien työkokous.) ?

Minuuttia

Viikoittain

Kuukausittain

Kokoukset ym. yhteistyö päiväkodin ulkopuolisten tahojen kanssa. (Koulu, neuvola, lastensuojelu ym.) ?

Minuuttia

Viikoittain

Kuukausittain

Asioiden kirjaaminen. (Lasten läsnäolot, VASU:t yms.) ?

Minuuttia

Päivittäin

Viikoittain

Sähköpostin lukeminen ja kirjoittaminen ?

Minuuttia

Päivittäin

Viikoittain

Puhelimessa puhuminen. ?

Minuuttia

Päivittäin

Viikoittain

Jonkin yllättävän tilanteen hoitaminen. (Esim. työntekijän tai lapsen sairastumisesta tms. johtuvan tilanteen selvittäminen. ?

Minuuttia

Päivittäin

Viikoittain

47. Kuuluuko päivittäin, viikoittain tai kuukausittain toistuviin tehtäviisi jotain, joka ei mielestäsi kuuluisi LTO:n tehtäviin. Jos näin on, kuvaile se lyhyesti tai kommentoi muuten tätä kysymystä.

LIITE 2.

Lastentarhanopettajakoulutuksen ja sosiaaalialan koulutuksen tehtäväkohtaiset mediaa-
nit. (Harmaalla pohjalla olevat tehtävät kuvaavat viikoittain mitattua aikaa ja valkoisella
pohjalla kuukausittain mitattua aikaa).

Tehtävä	LTO	SOS
Ennalta suunniteltu pedago- ginen toiminta lapsiryhmässä	5 h	3 h
Tilanteesta tai lasten aloitteesta nouseva pedagoginen toiminta	2 h	1 h 30 min
Perustoiminnot lasten kanssa	6 h 40 min	7 h 30 min
Lasten ulkoilun valvonta	5 h	6 h
Toimintamateriaalien huolto ja hankkiminen	40 min	30 min
Toimintatilojen järjestäminen	1 h 15 min	1 h
Oppimisympäristön kehittämi- nen, muokkaaminen uudista- minen kuukausittain	1 h	1 h
Siivous ja puhtaanapito	1 h 20 min	1 h 40 min
Oman pedagogisen työn suun- nittelu ja valmistelu	1 h 15 min	1 h
Pidemmän aikavälin pedagogi- sen toiminnan suunnittelu kuu- kausittain	1 h 40 min	1 h
Lapsiryhmän muiden työnteki- jien ohjaaminen ja ohjeista- minen	40 min	30 min
Keskustelut työtovereiden kanssa muista kuin työhön liit- tyvistä asioista	50 min	50 min
Keskustelut lasten vanhempien kanssa ilman erillisen ajan so- pimista	1 h 40 min	1 h 40 min
Sovitut keskustelut lasten van- hempien kanssa (esim. VASU) kuukausittain	1 h 30 min	1 h 20 min
Palaverit oman lapsiryhmän työntekijöiden kesken kuukau- sittain	4 h 12 min	4 h 12 min
Muut päiväkodin kokoukset kuukausittain	4 h	4 h
Kokoukset ym. yhteistyö päi- väkodin ulkopuolisten tahojen kanssa kuukausittain	30 min	20 min
Asioiden kirjaaminen	50 min	45 min
Sähköpostin lukeminen ja kir- joittaminen	30 min	25 min
Puhelimessa puhuminen	25 min	20 min
Jonkin yllättävän tilanteen hoi- taminen.	15 min	20 min

LIITE 3

oikealle (siirsin kaikki 21 eri aikaa kuvaavaa kohtaa) -> siirsin ryhmittelevän muuttujan *grouping variable* ikkunaan -> valitsin ryhmittelevän muuttujan -> *Define Groups* > Ito 1, sos 2 -> *continue* -> *Exact* painike > *Exact* > *Continue* > *OK*.

merkitsevä ero sig, $p < .05$

	v46a vii- koit- tain	v46bvii kottain	v46cviiik ottain	v46dviiko ttain	v46evii kottain	v46fviik ottain	v46gkuu kausit- tain	v46hviik ottain	v46iviik ottain	v46jku ukau- sittain
Mann- Whitney U	1755 3,500	19030,5 00	20782,5 00	19886,00 0	21017, 000	20192,0 00	21888,5 00	22279,5 00	19323,0 00	20796, 500
Wil- coxon W	2872 8,500	30205,5 00	68677,5 00	67781,00 0	32192, 000	31367,0 00	33063,5 00	70174,5 00	30498,0 00	31971, 500
Z	- 4,143	-3,019	-1,695	-2,399	-1,517	-2,141	-,858	-,562	-2,795	-1,687
Asymp. Sig. (2- tailed)	,000	,003	,090	,016	,129	,032	,391	,574	,005	,092

v46kviiko ittain	v46lviiko ttain	v46mv iikoit- tain	v46nkuu kausit- tain	v46okuu kausit- tain	v46pk uu- kausit- tain	v46qk uu- kau- sittain	v46rvi ikoit- tain	v46sviik oittain	v46tvii koit- tain	v46uviik oittain
21031,0 00	21895,0 00	20907, 000	22808,5 00	22734,5 00	22991, 500	19683, 000	20183, 500	18277,0 00	21090, 000	22857,0 00
32206,0 00	33070,0 00	32082, 000	33983,5 00	33909,5 00	70886, 500	30858, 000	31358, 500	29452,0 00	32265, 000	70752,0 00
-1,509	-,854	-1,604	-,162	-,217	-,022	-2,578	-2,147	-3,588	-1,462	-,124

sig ,131	,393	,109	,872	,828	,983	,010	,032	,000	,144	,901
-------------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

LIITE 4

Kuntakohtaiset mediaanit eri tehtävien osalta (harmaalla pohjalla olevat tehtävät kuvaavat viikoittain mitattua aikaa ja valkoisella pohjalla kuukausittain mitattua aikaa).

Tehtävä	Helsinki (n=179)	Vantaa (n= 123)	Espoo (n=118)	Kauniainen (n=7)	Nurmijärvi (n=45)
Ennalta suunniteltu pedagoginen toiminta lapsiryhmässä	3 h 20 min	4 h 10 min	4 h 5 min	4 h	5 h
Tilanteesta tai lasten aloitteesta nouseva pedagoginen toiminta	1 h 40 min	2 h	2 h	1 h 40 min	2 h 5 min
Perustoiminnot lasten kanssa	7 h 30 min	6 h 40 min	7 h 5 min	15 h	7 h
Lasten ulkoilun valvonta	5 h	5 h	6 h	8 h 20 min	5 h
Toimintamateriaalien huolto ja hankkiminen	30 min	40 min	40 min	50 min	50 min
Toimintatilojen järjestäminen	1 h	1 h	1 h 15 min	1 h	1 h
Oppimisympäristön kehittäminen, muokkaaminen uudistaminen kuukausittain	1 h	1 h	1 h 17,5 min	2 h	1 h
Siivous ja puhtaanapito	1 h 15 min	1 h 40 min	1 h 40 min	1 h 15 min	1 h 40 min
Oman pedagogisen työn suunnittelu ja valmistelu	1 h	1 h	1 h	2 h 30 min	1 h
Pidemmän aikavälin pedagogisen toiminnan suunnittelu kuukausittain	1 h 30 min	1 h 15 min	1 h 35 min	2 h 6 min	2 h
Lapsiryhmän muiden työntekijöiden ohjaaminen ja ohjeistaminen	45 min	30 min	30 min	50 min	50 min
Keskustelut työtovereiden kanssa muista kuin työhön liittyvistä asioista	50 min	50 min	50 min	1 h 15 min	50 min
Keskustelut lasten vanhempien kanssa ilman erillisen ajan sopimista	1 h 40 min	1 h 40 min	1 h 40 min	1 h 40 min	1 h 40 min
Sovitut keskustelut lasten vanhempien kanssa (esim. VASU) kuukausittain	1 h 30 min	1 h 30 min	1 h 15 min	1 h	1 h 24 min
Palaverit oman lapsiryhmän työntekijöiden kesken kuukausittain	4 h 12 min	5 h	4 h 12 min	4 h	4 h 12 min
Muut päiväkodin kokoukset kuukausittain	4 h 12 min	3 h	4 h	2 h	3 h
Kokoukset ym. yhteistyö päiväkodin ulkopuolisten tahojen kanssa kuukausittain	30 min	30 min	30 min	2 h	30 min
Asioiden kirjaaminen	50 min	50 min	50 min	1 h	40 min
Sähköpostin lukeminen ja kirjoittaminen	30 min	25 min	30 min	10 min	20 min

Puhelimessa puhuminen	25 min	25 min	20 min	10 min	20 min
Jonkin yllättävän tilanteen hoitaminen.	20 min	20 min	15 min	20 min	25 min